

<http://burdurtarihi.com>

MİLLİ TARİHİMİZ VE KİMLİĞİMİZ

DİRMİL^{1*}

Dirmil'in Değerli Evladı Veli Cem ÖZEDEMİR'E İthafımdır.

HAYATİ KUZUCU

Dirmil ,Burdur ili ilçelerindendir. Coğrafi açıdan dikkate değer bir konuma sahip olan Dirmil'in eski adı değiştirilerek Altınyayla'ya çevrilmiştir. Anadolu'nun güney batısında yer alan Teke Yarımadası içinde ve bu bölgenin de kuzey batısındadır.Diğer yandan bakılınca Göller bölgesinin en uç bölümünde yer aldığı görülmektedir.Akdeniz' in Antalya ile Fethiye körfezi arasında, denizden yavaş yavaş yükselerek çok geniş bir yayla haline gelip ,Burdur ili topraklarında zirve yapan Teke Eli Yaylası ,genelde güneybatı- kuzeydoğu yönlü ve devamlı sıradağlar ve onların arasında uzanan ova ve havzalar bölgesidir.İşte bu büyük plato , "Ulu Alan" adıyla Dirmil ilçesi sınırları içine girer. " Dirmil Beli " olarak anılan geniş yaylalar şeklinde sona doğru yaklaşır.Gerek Fethiye'nin batısından başlayan ve gerekse hemen kuzeyinden başlayan fiziki yapı Pırnaz ve Karaçulha üzerinden Dirmil Beline giriş yapar .Bu oluşum, Kuzey doğusundaki Gavur Gediği tarafından Gölhisar Çukuruna bakarken ,doğusundan

¹ *Bu araştırma yazarından izin alınmadan hiçbir şekilde kısmi veya tamamı yayımlanamaz .Ancak kaynak olarak gösterilebilir.

Rahat Dağı taraflarına Yaylalar halinde devam eder.Bu yerler 1750 metre civarında yükseltisiyle, Kırkpınar Düzünden doğuyu adeta tarassut eder.Diğer yandan, Dalaman tarafı yollarını düğümler.Dirmil'den İbecik Dere'ye kadar olan bu dağlık bölgeye halk " Dağ İçi" derken, Gölhisar ovası ve çevre köylerinin bulunduğu alanı da "Gölhisar Çukuru" adıyla anar.Denizli Çameli kazasının bir çok köyü ," Dağ İçi" yöresinin bir bölümünü oluşturur. Sözüün özü güzellikler diyarı Teke, 1250 metre de ki Dirmil merkezinde tüm güzelliğini özetler ve muhteşem bir finiş yapar.Dirmil Merkez ilçesi ,Dirmil Ovasının doğusunda bulunan Oyluk Dağı eteklerinde eşsiz bir tabiat güzelliği içinde konumlanmıştır. Türkiye ormanlarının önemli bir bölümüne sahip Dirmil Ormanları ne yazık ki ;ormancılığımızın başına bir bela olarak inen dış kaynaklı "Amerikan Tıraşı" adıyla da anılan kesimler sonucu yok olmak üzeredir. Bu yüzden Burdur Aziziye ormanları çoktan elden çıkmıştır.

Dirmil Ovası verimli topraklara sahiptir. Her dönemde, geçim kaynaklarına göre ,oldukça yoğun bir nüfus beslemiştir. Yaylaları ise; küçük baş hayvancılığa son derece elverişlidir . Hayvancılık açısından insanlarına büyük kolaylıklar sağlamaktadır.

1950 yılından itibaren başlayan tarımda makineleşme ,yurdumuzda bir çok yaylanın tarıma açılmasına sebep olmuş ve böylece hayvancılığımız gerilemiştir.Dirmil Yaylaları bu hususta, biraz daha şanslıdır.Komşu Kozağaç ,Kızıllar ve Anbarcık yaylalarının uğradıkları çevre felaketinden biraz olsun masun kalabilmiştir.Meyvecilik, eskiden beri önemini korumuş,Dirmil'in bilhassa Apanlar(Abbanlar?) adıyla maruf yerli türü elma çeşidi literatüre bile girmiştir². Adı geçen elma türünün , zamanımıza yaşatılabilmekte mi dir bilemiyoruz?

² Hüseyin SARAÇOĞLU.Akdeniz Bölgesi.MEB Yayını .İstanbul -1989.Sayfa 152

Ormanları bölgede marangozluğu geliştirmiş ve bu sanatın ,tarihi kaynaklardan Dirmil'in eski zanaatlardan olduğunu öğreniyoruz. Dirmil Ormanlarını yakıt kaynağı olarak kullanan kireççilik bu beldemizin başka bir uğraş alanıdır.

Yine ormanlar 15 .Yüzyıldan beri başka bir geçim kaynağını beslemiştir.Katrancılık:

Katrancılığın asırlar boyudur yöre halkının gelir getiren mesleklerinden biri olduğunu yine arşiv belgelerinde görebiliyoruz.

Çancılık ve demircilik de geçmişi olan ve halen devam eden mesleklerdendir .Koyun sürülerinden elde edilen bolca miktarda ki yün, Dirmil de Aba dokumacılığına büyük destek vermiştir".Aba Dokumacılığı "bu gün unutulsa da Dirmil abaları yakın tarihlere kadar aranan bir dokuma türü idi. Burada dokunan Abalara yine Dirmil yakınlarındaki Fethiye Kara Çulha köyünde güzel işlemler yapılır ve piyasaya sürülürdü.Kara Çulha çevresinin , 19. Asrın yarı döneminden son dönemlerinde Burdur Sancağına bağlı olduğu ,bazı eski haritalardan görülmüyor. Dirmil ayrıca kilim dokumacılığının yapıldığı bir yöremizdir.Dirmil' de halen devam eden bu milli sanatımız üzerinde maalesef hiçbir çalışma yapılmamıştır.En azından biz göremedik.Umarız ki; Dirmil kilim motifleri ile ilgili geç kalmadan bir araştırma yapılır.Dikkatimizi çeken adı geçen abacılık, kilimcilik ,katrancılık ve çan yapımıcılığı gibi işlerin teşvik kaynağı hep koyun sürülerinin olmasıdır.Koyun ve Kıl keçisi eskiden beri Dirmil ekonomisinin önemli bir gelir kaynağı olması , mutfağına özellikle ünlü Dirmil kebabının yaşamasına ve bir kültür halinde devam etmesinde en önemli faktördür. Ama hakkı yenilen başka bir ürünü daha vardır ki :Türkiye'nin hiçbir yerinde asla bulamayacağınız "Dirmil yoğurdu" .Özellikle de küçük güveçler içinde yapılan Dirmil yoğurdu.Koyunculunun tarihsel kaynağı ise ilerde ele alınacaktır.Arıcılık da Dirmil'in asırlardır süren ayrı bir meşgalesidir. Nefis ballar üreten Dirmil arıcılığı ,arşiv belgelerinde de yerini almıştır.

Ve Asya bozkırlarında başlayıp süregelen , bitmemiş ve bitmeyecek Türk destanını söylemeye devam eden "Dirmil Boğaz Havaları" .Bu havalarda koyun ve keçi sürülerinin peşinde asır

lardır dolaşan Dirmil ve çevresi çobanlarının sayesinde günümüze hiç değişmeden ulaşabilmiş , eşsiz milli kültür hazinelerimizdir .

Dirmil İdari Tarihçesi:Dirmil ve Çevresi ,1074 'ten itibaren çeşitli defalar Türk egemenliğine girdiyse de ,1205-1206 yılları arasında kesin olarak Türklerin eline geçmiştir.1300 senesine kadar Selçuklu yönetimi sürmüştür.Bu tarihten sonra Hamit Oğullarının idaresinin etkisine tabi oldu.1316 senesinden sonra tamamen bu beyliğin hakimiyeti başladı.Bu beyliğin Gölhisar Eمارeti (Emirliğ) Dirmil ve çevresini idare etmişti.Kaynaklar da kesinlik olmamakla birlikte 1.Murat ile Osmanlı tesiri başladı .Ancak Yıldırım Bayezit 1391 senesinde Hamit Oğulları elinde kalan son topraklar olarak kalan bu bölgeyi Osmanlı Devletine ilhak etti.İşte Ankara savaşından sonra Dirmil'in konar göçer Dirmil Yörüklerince bir köy olarak kurulduğu sanılmaktadır.Ve merkezi Ankara olan Anadolu Beyler Beyliğine Hamit Sancağının Gölhisar Kazasının bir köyü olarak bağlandı³.İkinci Murat devrinde yeni bir düzenleme ile merkez Kütahya olan Anadolu Vilayeti Hamit Sancağının Gölhisar Kazasının bir köyü olarak idari yapısı şekillendi.1630 'a doğru 4.Murat devrinde teşkil edilen Hamit Sancağı içindeki Türkemiş Has'sı içindeki Gölhisar Kazasının bir köyü oldu.Bu yapı 1839 yılı idari reformuna kadar sürdü.1839' da ise Konya Vilayeti Hamit Sancağı Burdur Muhasıllığı na bağlandı.1840'ta çıkan Burdur isyanının cezası nedeniyle Türkemiş Kazaları dolayısıyla Gölhisar Kazası bilahere Dirmil , Hamit (Isparta Muhasıllığına eklendi).1850 yılında yeniden kurulan Burdur Muhasıllığı içinde yer aldı.1851 yılında Burdur Namı diğer Türkemiş, kaymakamlarca idare edilen Sancağa çevrilince, Burdur Sancağına bağlandı.1867 yılı idari reformunda Burdur (Türkemiş) Sancağı lağv edilerek tekrar Hamit Sancağına dahil oldu.Bu arada asırların kazası Gölhisar nahiye olarak Tefenni'ye bağlandığından Dirmil 'de buraya aktarıldı.

³ Prof..Dr. Tuncer BAYKARA,Anadolu'nun tarihi Coğrafyası 1.ANKARA -2000.Sayfa 89

Ancak Burdurluların büyük fedakarlıkları ile Hicri 1288 (1871) sonunda tekrar Sancaklık hakkı elde edilince ;Dirmil'de bu sancağa bağlandı.1872 yılında Burdur'a Mutasarrıflaca yönetilen sancaklık statüsü verildi .Bu idari olgu 1920 yılına kadar Konya Vilayeti bünyesinde süre gelirken fiili durum da göz önüne alınarak T. B.M.M 'sinde Burdur'a bağımsız sancaklık hakkı verildi.1923 yılında cumhuriyetle birlikte Burdur vilayet oldu.Dirmil , 1952 yılına değin Tefenni Kazası Gölhisar Nahiyesinin kalabalık bir köyü olarak kaldı.1952 'de Gölhisar ilçe yapılnca , Dirmil Köyü de bu sefer adı geçen ilçeye bağlandı.1955 senesinde belediyelik ,1958 'de nahiye merkezi ihdas edildi.

Dirmil 09.05.1990 tarih ve 3644 Sayılı Kanunla da 1990 yılında ALTINYAYLA İlçesi olarak bilinen yapıya kavuştu. (Bu tarihi akış aşağıda ki bölümlerde genişçe ele alınacaktır.)

TÜRKLERDEN ÖNCE DİRMİL: Antik çağlarda , dünya tarihinin en eski medeniyetlerine beşiklik eden Akdeniz kıyı şeridinde kuş uçuşu 100 km kadar mesafede olan Dirmil Bölgesi , Hititlerden önce Küçük Arzava krallığı içinde yer alıyordu.M.Ö. 2000 yılı tarih olarak Arzava Krallığının Hititlerce işgal edilmiş tarihidir.Küçük Arzava Krallığı şiddetle buna karşı koymuş, sonraki 500 yüzyıl bu mücadele ile geçmiştir.Krallık ,Hititlere bir ölçüde boyun eğmiştir.M.Ö 1500 den itibaren ayaklanmalar tekrar başlamış,2.Murşil devrinde M.Ö 1339 -1300 tarihleri arasında Hititler bölgeyi tekrar ele geçirdiler.2.Muvattaliş devrinde (1306- 1282) Mısır ile arası açılan Hititlerin ,Arzavayı tampon bölge olarak kullandıkları anlaşılıyor.Bundan sonra Ege adalarından başlayan göç ,Hitit Devletinin yıkılmasına yol açmış ve gelenler bu Anadolu halkını tamamen yok ederek ,eski Anadolu " insanını tarihin karanlığına gömmüşlerdir. "Deniz Kavimleri "ismiyle bilinen bu barbar topluluklar ,Anadolu'da bu arada bilhassa Akdeniz coğrafyasına yerleşmişlerdir. M.Ö 1200-700

Hititleri yıkan Frigililerce kurulan Frigya Devleti ,Gölhisar çevresini doğal olarak da Dirmil bölgesini içine almıştır.Bu tarihten sonra bölge genellikle Frigya olarak anılmış zamanla

Figya'nın güneydeki en uç yeri olarak bilinmiştir. M.Ö 690' da Frigya Devletini ortadan kaldıran Lidyalılar tüm Batı Anadolu'ya sahip olmuşlardır.

M.Ö 546'da Anadolu'ya saldıran İranlı Persler, Lidya Devletini yıkarak bütün Anadolu'da hakimiyet kurdular. Dirmil çevresi, antik çağda Likya adı verilen ve Muğla İlinin doğusu ile Antalya'nın batı ilçelerini(Elmalı,Kaş) içine alan bölgenin en kuzey ucuna komşu idi.

Likya , bir görüşe göre Hititler'in son devrelerinde ;yerliler ile Ege adalarından göç eden aslen Girit kökenli oldukları iddia edilen kavmin karışımıyla ortaya çıkan, dillerine Liykçe adı verilen halkın yaşadığı bölgeydi⁴.Likya ,Frigya içindeki Doğu Pisidya'ya (Göhlisar çevresi) komşu idi.İlk çağ tarihçileri ,Likyalıların vahşi bir halk olduğunu ve korsanlıkla geçindiklerini bildirmektedirler.Yunanlılar geldikten sonra (Grekler)M.Ö 3 . yüzyılda orijinal Likya dili unutuldu.Bu dilin eski Lik alfabesi ile yazılı olan yazıtları halen okunamamaktadır⁵.

M.Ö 334 yılına kadar süren Pers Dönemi bilhassa Anadolu'nun batı kesimleri için sürekli bir kargaşa dönemi gibi gözükmektedir.334'de Anadolu'ya geçen Büyük İskender ,Persleri yenerek Küçük Asya'yı ele geçirmiştir.Bu arada Likya ve Pisidya 'da İskender tarafından alınmıştır.Likya halkının İskender'e her hangi bir direniş göstermediği bilinmektedir.Likya 'yı alan İskender buradan Göller yöresine ; Psidya'ya saldırdı ve Sagalassos' u aldı. Makedonyalıların idaresi 301 'de Mezapotamya Valisi Selefkos'un Selökid Kırallığını kurmasıyla bitti. M.Ö 190'da bu sefer Bergama kralı Evremenes ,Selökitleri ortadan kaldırıp tüm Anadolu'ya bu arada Likya ve Pisidya'ya hakim oldu⁶.

⁴ Veli SEVİN ,Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası.T.T.K Yayını .Ankara -2001.Sayfa 133

⁵ Veli SEVİN a.g.e 133

⁶ Yurt Ansiklopedisi.13.cilt . Burdur Bölümü.Sayfa 1551

Bergama Kırallığı 112 yıl sonra M.Ö 183' de Romalıların saldırısı ile yıkılınca bölge yeni bir gücün egemenliğini kabul etmek zorunda kaldı.Roma İmparatorluğu.Romalı Komutanlardan Agilius ordusuyla Kibrya'ya (Gölhisar) geldi . Şehri ele geçirdi Kibriya ,Dirmil çevresinin de içinde bulunduğu Tetrapolis adı verilen (Balbura ,Bubon ,Oniondo,Kibriya) şehir devletlerinin başkenti idi. Roma devride böylece başlamış oldu. Buobon bilindiği üzere İbecik yakınlarında kurulmuş antik bir kenttir. Dolayısıyla da Dirmil çevresinin Buobon 'nun etki alanında olması doğaldır.Buobon bir ara yukarda anlatıldığı üzere Tetrapolis birliğine katıldı ise de ancak M.Ö 84 'de Likya'ya bağlandı .Yalnız köken olarak Boubon ve çevresi halkı bazı arleolog – tarihçilerin iddia ettiği gibi kesinlikle Likyalı değildi⁷.

M.Ö 73'de bölge Galatya'da ki Roma Genel Valisi Legedus'a bağlandı. Likya şehirleri , M.S 141 de büyük bir depremle sonucu gerilemeye başladılarsa da Romalıların yardımlarıyla kısa sürede toparlandılar .:M.S 240' da büyük bir deprem faciası daha yaşayınca bölge yavaş yavaş sönükleşmeye başladı , sonraları da arkeolojik bir malzeme olmak üzere tarihteki yerini aldı. M.S 395 tarihinde Bizans, Batı Roma ayrışması olunca ,Bizans Dönemi başlamış oldu. Adı geçen dönem de bölgede neler olup bittiği pek bilinmiyor. Böylece bölge için uzun ve sessiz bir dönem başlamış oldu. Hıristiyanlık Anadolu'da olduğu gibi bölgede de yayıldı .İdare olarak yöreler, metropolitlik adı verilen merkezlere bağlı çeşitli Piskoposluklara bölündüler.Hıristiyanlığın ilk önce Doğu Roma daha sonraları adı Bizans olan Devlete en büyük faydası, Ortodoks mezhebinin de katkısıyla sayısız kavmin yere aldığı Anadolu'yu bir kaç istisna dışında tamamen eritip Türklerin Rum adını verdiği bir millet haline getirmesi oldu.Tabi Ermeni ve birkaç küçük grupçuk hariç ...

⁷ Veli SEVİN.a.g.e.148

Diğer yandan Ortodoks Kilisesi, dünyada mevcut şovenizmin en uç noktalarından birisi olan Yunan ırkçılığını besleyen en esaslı damardır.

Bizans Devleti , idari olarak Anadolu'yu "Tema" adını verdiği bölümlere ayırarak yönetmiştir.

Dirmil çevresi bu temalardan Anatolika Teması içinde yer almıştır.

TARİHİ COĞRAFYASI

Dirmil **adının** **menşei** :

Eskiden beri yer adlarının kökeni hep merak edile gelmiştir.Yer isimleri, tarihin bazı çözümlerinde katkı sağlayabilmektedir.Ancak tek başına yeterli de değildir.Başka vesikalarla desteklenmesi halinde yeri geldiğinde ,tarih bilinmezlerinin çözümüne olan katkısı göz ardı edilemez.

Büyük tarihçimiz Ord. Prof. Dr . Zeki Velidi TOGAN'ın eserlerinde yer isimlerini sıklıkla kullandığını görebiliriz.Merhum M.Fahrettin KIRZIOĞLU'da aynı yöneme başvuranlardandır. Örnekleri daha da çoğaltabiliriz.

İnsanlarımızın çoğunluğunda özellikle Mustafa KEMAL 'in gayretleri ile oluşturulmuş belirli ve doğru çağa uygun bir tarih anlayışı vardır.Milli Tarih şuuru adını verdiğimiz bu anlayış ,

Milli Devletimiz olan Türkiye Cumhuriyetinin de temel harcıdır.Ancak son zamanlarda bütün dünya da hakim olan yeni Emperyal sistem diğer değişle Globalizm ,hemen her saha da olduğu gibi ;tarih sahasında da yeni bir anlayışı , sahip olduğu büyük maddi güçlerini de kullanarak özellikle "VAKIF "" adı altında faaliyet gösteren bazı kuruluşlar kanalıyla ülkemiz de, yaymaya çalışmaktadır.Globalizm ,dünya kaynaklarına tam manası ile sahip olabilmek için insanların zihnini yeniden inşa etmek istemektedir. Daha doğrusu küreselci anlayış ,girdiği her yerde o ülke insanların sahip oldukları "Tarih Şuuru" yıkmak sonuçta mevcut "Millet Şuurunu" zayıflatmak ve "Milli Devletleri " yerle bir edebilmek için Globalizmin her şeyini kabullenebilecek ülke insanların ortaya çıkması gayesine dönük büyük bir gayret içindedir .

Kendisine ülkemiz tarihçi veya düşünürleri arasından her zaman yardımcı bulabilmektedir. Akmed Vakfı,Tarih Vakfı gibi kuruluşlar barındığı ,yayınlarının basılıp dağıtıldığı yerlerdir. Bunlar ve benzeri kuruluşlar ,“Ermeni Soy Kırımını Tanıyalım ” kampanyaları yapmaktalar ya da bir Pontus rüyasının mimarı olmakta hiçbir beis görmemektedirler⁸. Zaten asıl hedefleri “Milli Devlet” i yok etmektir . Milli Şuur, “Milli Direnç” i her zaman besleyeceğinden Milli Devletin zevali güç olacaktır.Milli Şuurun ayakta durması açısından ,insanlarımız da mensubiyet yani “Milli Kimlik” duygusuna daha açık bir deyişle kökenleri üzerinde ortak bir tarih sürecinin ürünü anlayışın , var olması şarttır.Bunu bilen Global Düşüncenin yerli versiyonları ,sürekli olarak “Milli Kimliğimiz ”üzerinde oynamakta yeni bir kimliğe sahip nesiller yetişmesi için büyük bir gayret içinde çalışmaktadırlar.Böylece Türk Milli Kimliğini zedeleyerek “Anadolu İnsanı” kimliği ikameye özen göstermektedirler.Tam buradan hareketle, Orta Asya ile olan göbek bağımızı koparmayı hedeflemektedirler .Böyle bir geçmişe sahip ve böyle bir dünyanın içinde ifadesini bulan ve böyle bir arka plana sahip “Türk Milli Kimliği” elbette son derece güçlü bir psiko-kültürel potansiyeli ,bünyesinde taşıyacağı aşikardır.Arka planı sağlam tarih bilinci ise Globalistlerin işine hiç gelmemektedir.Söz konusu kesim için milletimizin nesi var nesi yoksa ,mutlaka eski Anadolu Halklarının bize mirasıdır.”Zaten Anadolu’ya gelen 40 -50 Bin Türkmen Süvaridir”.Yerli kadınlarla evlenerek onlara Türkçeyi öğretmişler çocukları da Türkleşmiş olduklarından dolayı aslında biz biraz Hitit’li ,biraz Frig’li,biraz Ermeni, çoğunlukla Rum’uz”. Velhasılı kelimeler Anadolu’da ne kadar arkaik antik mezar taşı varsa, onlar bizim atalarımızın mezar taşlarıdır...

⁸ İşin ilginç yönü bu zevatın tamamına yakınının aileleri ekalliyet mensubudur.Ermeni,Rum ve daha çok Yahudi.Meraklısı son yılların popüler kitaplarından Soner Yalçın’ın” Efendi “serisine bakabilir.

Kargaların değil yılanların bile güleceği bu görüşü ne yazık ki devlet televizyonlarımız da dahi dinler hale geldik. Bu gülünç fikirleri ,üniversite profesörleri dile getirebilmektedirler. Dünya tarihinde böyle bir milletin ortaya çıkış örneği asla yaşanmamıştır.40 -50 bin erkeğin, koca bir toplumun kimliğini nasıl değiştirebildiği hususunun ; bir muamma olarak kalacağı bellidir(!)Ana dili Rumca olan kadınların Türkçe'nin en güzel şekilde konuşulan şivesini çocuklarına nasıl öğretebildikleri yine bir muamma olarak herhalde ebediyete kadar anlaşılamayacaktır. Batılı tarihçiler içinde bazıları biraz daha insafılı davranıp, Anadolu'ya gelen Türkmenlerin nüfusunu iki yüz veya üç yüz bine kadar çıkarma ferasetini gösterenlerde yok değildir(!)⁹.Ancak bu nüfus sayımını nasıl yapıldığını veya neye göre hesap edildiğini anlamak için doğrusu insanın kendisini biraz aşması gerekmektedir.

Türk Milli Kimliğini tanımlama da ,Arkeolojik tarihçilerle gerçek Türk tarihçileri arasında derin bir görüş ayrılığı mevcuttur. Birinci ekolün tarihçileri daha ziyade kazılar sonucu veya arkeolojik malzemelerle eserlerini yazarken , tarihlerini yazdıkları toplumların halen yaşamayışları diğer bir tabirle türlerinin yok olmaları , zihinsel dünyalarında her zaman büyük boşluklar yaratmakta , sonuçta hitap ettikleri kitlenin yani Türk Milleti'nin meşgul oldukları arkaik kavimlere yabancılığı, onlarda hep bir iletişimsizlik sorununu doğurmaktadır.Bundan dolayı da toplumumuzu , zihinlerinde inşa ettikleri ,ürettikleri antik dünyaya ortak etmeye çalışmak-

⁹ Jean-Paul ROUX,Türklerin Tarihi.İstanbul-2007.Sayfa 241(Bu Fransız tarihçiyi Türkiye de bazı kesimler özellikle popüler kılınmak için büyük bir gayret sarf etmektedirler. Eserlerinde bazı doğruları yazıyor gözüküp ,yer yer Türkleri över gibi yaparak son derece sinsice ve kurnazca güya bilimsel bir eda ile okuyanın şuur altına Türk Milli Kimliği üzerinde tortular bırakıcı bir yol izlemektedir.Ülkemizdeki Globalist çevrelerin onu baş tacı etmelerindeki ana sebep budur.Halbu ki bir Arap tarihçisi olan Said'e göre 1225 1240 tarihleri arasında sadece Antalya – Burdur-Denizli arasında 200000 ÇADIR Türkmen bulunuyordu..Aynı tarihçinin verdiği rakamlarda Kastamonu - Antalya hattında yaklaşık 400000 çadırılık Türkmen mevcuttu.

tadırlar.Sonuçta kendilerince bazı tespitler yaparken buna paralel olarak , Türk Milletine bir ortak payda sunma mecburiyeti kendilerini sürekli zorlamaktadır. Örneğin ilk yaptıkları işlerden biri, yaşayan kültürümüzün her ögesinin kökenini, hemen antik çağlara bağlamaktır. Sürekli tekrar ettikleri ve Sabahattin Eyüpoğlu' na ait şu sözler ; bu düşünceye sahip olanların adeta düsturu durumundadır."Feth edende biziz fetih edilende"

İlk bakışta oldukça çarpıcı ve etkileyici bir anlamı varmış gibi gelen bu sözler aslında; içi bomboş kocaman bir balondur.Dünyada hiç bir feth edenin asla fetih edildiği kabul edilemez . Öyle ise o artık o olmaktan çıkmış, fetih ettiği toplum haline gelmiştir.Halbuki Anadolu'ya gelen Türkler için bu kabul, kesinlikle geçerli değildir.Yeni yurduna da kendi damgasını ebediyen kalacak şekilde vurmuştur.Ancak bu ifade Moğollar veya başkaca bu duruma düşmüş kavimler açısından geçerli olabilir.Dünyanın yarısını alan Moğollar ,yaklaşık 70-80 yıl sonra yok olup gitmişler, yüzyıl sonrada gittikleri yerlerde tamamen asimile olmuşlardır.Yine Anadolu haricinde Mısır'a ,Arabistan'a Hindistana'a giden Türkler de kimliklerini yitirerek asimilasyona uğramışlardır.Doğu Avrupa 'ya geçen Türklerden; Kumanlar'ın ,Peçeneklerin ve diğerlerinin büyük bir bölümü de aynı akıbeti paylaşmışlardır. Bu durumda biz Hindistan coğrafyasında veya diğer yerlerde "feth edende biziz fetih edilende biz" diyebiliriz¹⁰?

Halbuki Anadolu'ya gelen Türkleri böyle bir kategoriye sokmak için mantık yoksunu olmak gerekir.Dünyanın bütün toplumlarında görülen, bir takım karşılıklı münferit kültürel geçişmelere bakarak veya Türkçe deki bazı Ermenice ,Rumca kelimelere bakarak bu yargıya varabilir miyiz?Mesela güya balık isimlerinin hiç biri Türkçe değildir gibi saçmalıklarla böyle bir hükme varmak için yeterli midir ?Öyle görenler art niyetlilerdir .Tabi Alabalık,Kılıç,Kalkan,Yayın,Karagöz,Sarı Kanat,Tavuk,Köpek balığı ,Dil balığı ,Turna Balığı ,Sudak

¹⁰ Eğer kast edilen kültürel geçişmeler ise bu dünyanın tüm milletleri için geçerlidir.Eğer bizim anladığı gibi hem kültürel hem de toplum doku için bu cümleler kullanıldıysa burada elbette söylecek çok şeyimiz vardır.

Balığı gibi sayısını bilemediğimiz kadar çok sayıdaki balık isimleri Türkçe kabul olunmuyorsa ona diyecek bir söz bulunamaz.Sözüm ona Orta Asya da Türkler ,denizi buldular da balıklara isimi mi veremediler(!)

Diğer taraftan dünyada hiçbir toplum saf değildir.Saf kalması da zaten mümkün değildir.Hele bir de Türk gibi kıtalar arasında cevalan eden yaman bir toplum olursa .Elbette bazı kavimlerden insanları Trkleştirdik.Bizden başkalarının kopardıkları gibi.Türk gittiği her coğrafya ya damgasını vurmuş almış ve vermiştir.in gibi bir uygarlığa neler verdiğini büyük alim Eberhard çok iyi aklamaktadır.Yine İnan kültür ve sanatına ,diline Trkn verdiklerini görmezlikten gelmek İNSANLIK KÜLTÜRÜNÜN OLUşUMUNU GREMEZLİKTEN GELMEKTEN BAşKA BİR ŞEY DEĞİLDİR.Ancak bu bizim Trklğmze hanel getirecek bir Őeyler de değildir.Irk ,kafatası,kan teorileri son yılların modası genlerden ırk tespitleri ancak veterinerliği ilgilendirir.önemli olan mensup olduğunuz kültürel kimliktir.Diliniz ve onun taşıdığı kültürel genlerdir. .önemli olan başkalarından aldıklarınıza rağmen rağmen zgn kalabilmektir Bunları görmezden gelip ikide bir antik mezarlarda atalarımızı arayan bu zevat olsa olsa birer "Mankurt" olabilirler.

Antikci ekolün mensuplarının akılarına ,Türk kaynaklarını kullanmak hiç akıllarına pek gelmez. Mesela eski harfli arşiv belgelerine bakmayı düşünmezler. Zaten Osmanlıca onlara İngilizce'den daha uzaktır.Bu yüzden de zaman zaman glnc durumlara dřmektedirler¹¹.

¹¹ nl Arkeolog Ramsey bu duruma düşenlere iyi bir örnektir.Ramsey eserlerinde halen Burdur'un ilçelerinden olan Tefenni'yi Bizans (Rum) Karamanlı'yı ise Selçuklu saymaktadır.(Nilgün KOÇ.W.M.Ramsey'in eserlerine göre xix .yüzyıl ile xx.Yüzyıl Başlarında Türkiye.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.İzmir-1999.Sayfa 52). Halbuki büyük bir ihtimalle Tefenni evresi , Türkler tarafından alındığı tarihte ,bünyesinde hiçbir nüfus barındırmıyordu.Tam net olarak bilemiyorsak da bir bölge adı olarak yeni sahiplerine yani Türkler' e intikal etmiştir.Yüzyıllar boyu Tefenni'in bulunduğu yerde insan yaşamamıştır.Bunu Osmanlı arşiv kayıtlarından anlıyoruz.Elimiz de bulunan en eski bölge kaydı 1478 yılında tutulmuş 30 Numaralı Tapu Tahriri Defteridir.Bu defterde Tefenni' de tek bir kişinin kaydının yapılmadığı görülmektedir.Ekilip dikilen arazisinin tımara verilmiş olduğu gözüküyor.TT 30.Sayfa106.

Özellikle bu kesimde görülen, Antik Yunan , Antik Anadolu hayranlığı ileri boyutlardadır.Yurdumuz da ki yer adlarını mutlaka eski antik isimleriyle anmak onlarda ibadet derecesinde bir itikat haline dönüşmüştür¹².Onların dünyasında Eski Yunan,Likya adeta bir cennet ülkedirler . Güzel Grek beldelerinin deniz kıyılarında sürekli aşık güzel kadınlar genç erkekler batan güneşte kumsallarda dolaşırlar, rüzgarlar onların bedenini ürpertir kısacası hülyalar ülkesidir o beldeler .Yani bu cennet bu muhayyel beldeler de Ahmet Haşim'in dediği gibi ; her şey saf ve kadınlar ise hep leylidir...

Bazen sözünü ettiğimiz anlayışa yatkın kişiler , bir kent bir yer isminden yola çıkarak bir yerin tarihini rahatlıkla yazabilmektedirler(!)Bu bağlamda ,Türkiye deki yer isimlerinin kökeni hakkında yazılanlarla ilgili olarak ,son derece dikkatli olmamız gerekmektedir. Ülkemizde ;objektif ilmi kriterlere göre yapılan çalışmalarda gösterilmiştir ki:Yurdumuz yer adlarının yüzde 68' i Türkler tarafından verilmiştir.Yüzde 32 'ye yakın bir yer ismi ,eski Anadolu Halklarından mirastır¹³.Ancak bu sayıyı göz önüne alırken bu sayıya dahil yerleşim yerlerinin kuruluşunun tümünün eski halklara ait olduğunu söyleyemeyiz.Çünkü bahsi edilen yerlerin bir çoğu, Türkler'den önce meskun mahal değildiler.Eğer bir yerin ad kökenine bakarak, geçmişini bu esas üzerine inşa etmeye kalkarsak sömürgeciliğin beşinci kol faaliyetlerinden , Osmanlı Devletine bilimsel kisve altında giren ve Anadolu'da ne varsa eski Yunan'a' bağlamak için çı-

1568 yılında yapılan yazımı TT.51 Defterinde de bu durumun devam ettiği anlaşılıyor.Ancak 16 Yüzyıl sonlarında bölgede yaşayan Türkemiş Yörüklerinden bir bölük olan ve yaşadıkları yerin adıyla anılan Tefenni Yörüklerinin iskanı ile Tefenni bir yerleşim yeri olabilmiştir.Karamanlı'da 16 .yüzyıl süresince bölgenin konar göçer büyük yörük aşireti Türkemiş Yörüklerinin bir bölümü iken ancak 17 Yüzyıl başlarında yerleşik hayata geçebilmişlerdir.Selçuklular zamanında bu iki yerin kurucuları zaten orada değildilerdi.Yer adlarımızın oluşmasına örneklik açısından son derece tipik ama bir o kadarda ilginç bir misaldir.

¹² Hoş Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yetkilileri de Turizm adına bu ülkenin Türklerin tapusu yerine geçen ne kadar bizim verdiğimiz isim varsa değiştirmek için elinden geleni yapmaktadır. Artık herkesin dilinden Kapodokyalar ,Olimposlar,Pamfilyalar,Sagallasoslar ,Cbriyalar düşmemektedirler.Olayı bir de şöyle düşünelim .Acaba Yunanistan da bir yerin eski Türk adını ,sırf turist gelecek diye ihya edilmesi mümkün müdür?Birisini kazara düşünse ve bunu dillendirse Yunanistan 'da kıyametler kopar.

¹³ Ahmet KARADOĞAN,Anadolu'nun Türkleşmesi Sürecine Farklı Bir Bakış.Türkler.Ankara -2002.Cilt 2.Sayfa 285

pınan ,batılı Arleologlar'ın ve onların izinden giden Arkeolog tarihçilerin tuzağına, kendi elimizle düşmüş oluruz.Son zamanlarda Hititperestlik Yunanperestlik yanında yeni bir kara sev-dalı türü arkeolog tarihçi sınıfı belirmeye başlamıştır. Antik Likya'yı tekrar canlandırmaya çalışsan Likyaperestler...

Bilhassa Prof..Dr.Fahri Işık'ın başını çektiği bu grubun, yukarda bahsettiğimiz Global çevre-lerden büyük destek görmeleri tesadüf değildir.Ancak adı geçen kişiye ve faaliyetlerine kendi meslektaşları içinden şiddetle karşı çıkan hocalarda yok değildir. Örneğin Prof.Dr.Sencer ŞA-HİN(Kendisi antik Yunan tarihçisidir), Işık'ın faaliyetlerini şiddetle tenkit etmekte ve bu tarz gayretlerin "Milli Birliğimize" büyük zararının olacağını belirtmektedir¹⁴.Diğer taraftan Fahri IŞIK'ın Gölhisar `da bulunan Kibriya antik kentinin kazı çalışmalarını yapacağını basından öğreniyoruz.Bu amaçla geldiği Gölhisar'da ,yaptığı toplantıya katılanlara hitaben "Sevgili KİBRİYALILAR" diyerek konuşmasına başlamış ve konuşmasının bir yerinde mealen de-miştir ki;"Stadyumunda Kibriyalıların coşkun alkışları tekrar duyulacaktır"¹⁵.Tüm arkeo-log tarihçilerde görülen mantık Hocamızda da kendini göstermektedir.Ve kendileri salonda oturanlardan alkış almışlardır(!)

Hoca'nın Kibriyalılar dediği Gölhisar Halkı, 1952 yılında Horzum Köyü ile Eski adı Ulu Köy olan Armutlu'nun birleştirilmesi sonunda kaza yapılmış beldenin halkıdır..Horzumlular ,İkinci Alaadin Keykubat zamanında Anadolu'ya göç eden Horzum Yörüklerinin çocuklarıdır.Ulu Köy ise Gölhisar Havzasında kurulan ilk Türkmen Köyüdür. Ve büyük bir ihtimalle de ilk idare yeri olduğu için Türklerin adetleri üzere bu tür yerlere verdikleri ULUĞ yani "büyük saygı

¹⁴ Sabah Gazetesi,17.03.2006 tarihli Gazete.Şerif ERCAN.Patara'daki Beyaz Saray Tartışması .Hoş Şahin'de eski Yunan tarihi üzerinde çalışır ama o bile bu tür faaliyetlere şiddetle karşı çıkmaktadır

¹⁵ Fahri IŞIK'IN 29/09/2006 Cuma günü saat 14.00'de Gölhisar Lisesi Konferans Salonunda yaptığı konuşma.

değer” anlamına gelen bir unvanı taşımaktadır .¹⁶ Ve o halk da Hocayı alkışlayarak onaylamış oluyorlar Kibriyalı olduklarını(!). Oldukça garip bir durum doğrusu. Tarihi yanlış empoze etmenin çok çarpıcı bir örneğidir bu anlayış...

Türkiye de ki yer adlarını sadece antik tarihlerde görülen isimlerle açıklamaya çalışan kesimin en tanınmış ve Tarih Vakfınca desteklenen kişi olan Bilge UMAR’dır. Bilge UMAR ’ın oldukça hacimli “Türkiye’deki Tarihsel Yer Adları” adlı bir kitabı yayınlanmıştır. Eser incelendiği zaman görülecektir ki yazarına göre ,Anadolu’da ne kadar yer ismi varsa büyük çoğunluğu hep “LUVİ” kökenlidir.

Aslında bu yaklaşım ;1930 ’lar da revaçta olan modası geçmiş bir anlayıştır.Nitekim Umar bu modası geçmiş düşünceleri tekrar ortaya sürmesinden dolayı şiddetle tenkit edilmektedir¹⁷.Binlerce yıl önce kimliğini kaybederek yok olup gitmiş kavimleri kağıt üstünde yeniden canlandırmak için bizim kimliğimiz yok etmek bilimsel bir gayret değil olsa olsa bir cinayet olabilir.

Dirmil ’de bu tür çalışmalardan nasibini almakta ,kendisini antik kökenli bir dilin ürünü olmaksızın kurtaramamaktadır.Öyledir veya değildir demek için ön yargılı değiliz ancak;henüz yeterli bir veri elde etmeden , bir kelime benzerliğinden koca bir tarihi dillendirmek ve

¹⁶ Böyle gülünç mantık Dirmil içinde söz konusudur.Epey müddet önce bir üniversite profesör’ünün danışmanlık ettiği ve Likyalı’lar la ilgili hazırlanan bir belgesel devlet televizyonu TRT 2 de dizi olarak yayınlanmıştı.Dizinin son bölümünde Likyalı’ların kökenini araştıran ekip çok dramatik bir kamera showuyla onların ilk yurdu(!)Dirmili buldular Dirmil ile ilgili görüntüler arasında ki Dirmilli’lerin ne kadar da Likyalı’lara benzedikleri(!) belirtildi .Bu büyük keşiften sonra ekip üyelerinin büyük bir mutluluk ifade eden yüzleri ve sözleri ile belgesel bitirildi.Kısacası Türk’ün özü ve sözü olan Dirmil Halkı yaklaşık 2000 yıl önce Yunanlılaşmış milli kimliklerini yitirmiş Likyalılar oldular arkasından , 2000 yıl sonra tekrar canlanarak yer yüzüne çıktılar (!) .Dünya da kendi tarih ve kültüründen böylesine kopuk böylesine cahil bir bilim anlayışı daha bulunabileceğini zannetmiyoruz.

¹⁷ Tansu AÇIK ,Anadolu’da Eski Çağdan Kalma Yer Adları.Kebikeç Dergisi/Sayı 23-2007 .Sayfa ,23-29.

temellendirmek bizi büyük bir yanlış sahaya sokar¹⁸. Ki bu da nesilleri yanlış bir temel üzerine kurulmuş yanlış bir anlayışa sürükler.

XXX

Burada Türk tarihini açıklamak için dört ana kelimeyi ele almak gerekmektedir. Bunlar Türk, Türkmen, Oğuz, Yörük sözcükleridir. Türk tarihinin siyasal - sosyal yapısını ortaya çıkarmak isteyen sayısız bilim adamı, bu konularda da çok sayıda araştırma yapmış ve eserler yayınlamışlardır. Bize göre adı geçen ve bizim için son derece önemli olan bu kelimeleri burada ele almamız gerekiyor.

Türk adının dilbilimi açısından inceleyen bir çok ilim adamının açıklamaları olmuştur. En temel kabul Göktürk Kitabelerinde belirtildiği üzere başlangıçta Türuk olduğudur. Bize göre, Tur(dur)+uk(Boy) > TÜRÜK 'e o da Türk 'e dönüşmüştür¹⁹. Tur +uk duran yani yerleşik boy demek olur ki bu da kadimde Türklerin yerleşik bir toplu olmasındandır. Her devirde Türklerde, "oturak" ların yanında yürüyen göçen yani yörük boyları da olmuştur. İlk yurtları olan halen Batı Türkistan olarak bildiğimiz vatanlarından²⁰ bir sebeple yerlerinden yurtlarından edilen Türkler ister istemez göç ettikleri yeni yurtları olan Çin'in kuzeyindeki Türk yurduna yerleşmek zorunda kalmışlar, eski isimleri olan Türuk 'de unutulmamış ve onların tümünü (Yerleşik ve Yörükleri) ifade eder duruma gelmiştir. Dikkate şayandır ki İranlılar 10. ve 11. yüzyıllarda İslamiyet'i seçip yerleşik hayata geçen Türkmenlere veya Oğuzlara "Türk oldu" diyorlardı. Eski Türkçe de boyları (Oklar) ifade için kullanılan Uruk kelimesinin Turuk

¹⁸ Nitekim bu gün başkentimiz olan Ankara Fince bir kelime ile tıpatıp aynı fonetik özellikleri taşımaktadır. Bu anlayışa göre Ankara adının Fin kökenli bir isim olması gerekir ki kesinlikle böyle bir şey söz konusu olamaz. Bu tür örnekleri daha da çoğaltabiliriz.

¹⁹ Bilindiği gibi Orhun Yazıtlarında Türk adı, daha çok Türuk olarak geçmektedir.

²⁰ Tarihin ilk medeni hamlesini gerçekleştirdiği yerlerden biri hatta birincisi kabul edilen Anau Kültürü, Meri kültürü bu coğrafyada bulunmaktadır. Bahsi geçen yerde Proto Türklerin ataları olan insanlar iki kola yarılarak bir kolu daha doğuya göçerken bir kolu ise Kafkaslar yoluyla Mezopotamya'ya inmişlerdir. ve Sumerler'in bu koldan geldiği yolunda fikirler mevcuttur.

dan bozma olduğu düşünölmelidir. Bazı kutsal kitaplarda Türklerin Kan Türe oğullarından olduğu ve Türk adının da buradan çıktığı açıklanmaktadır.

Yine millet kelimesinin tam karşılığı olarak BUDUN kullanılır.Bu da halen Türkçemizde bir şeyin tamamını anlatmak için kullandığımız BÜTÜN kelimesinden başkası değildir.Daha açıkçası İslamiyet den önce Türkler Türk Boylarının meydana getirdiği Türk Milletinin tamamını yani bütünü anlatmak için -TÜRK BUDUNU – terimini kullanmışlardı .

Oğuzlar,Türklerin ilk çağlarından beri hep en ön safta bulunan kavmidir.Kökleri Hun Türklerine dayanır.Efsanevi Oğuz Han'ın aslında Hun Kağanı Motun (Mete) olduğu kabul edilir.Oğuzlarında onun oğullarından türeyen boylardır.Oğuz Kağan destanına göre Oğuz Hanın altı oğlu vardır.üçünden Boz Ok üçünden ise Uç(Üç) Ok çıkmıştır.OĞUZ aslında etimolojik bakımından OK(Boy) +UZ(Anlaşan) kelimelerinde müteşekkil anlam bakımından da yani uzlaşan boylar daha doğru tanımla "BOYLAR BİRLİĞİ" demektir.Boz (ak), Türk Sosyal yapısında daha merkezi gücü ifade etmektedir.Uç ise dış sınırı temsil eder.Boz ok:İç Oğuz'u , Uç(Üç) Oğuz da Dış(Taş) Oğuz'u tanımlamaktadır.Anadolu'ya gelmeden Oğuzlarda Hanlar genellikle Boz Ok'tan çıkmıştır.13.Asır başlarına kadar Oğuz töresinde Bozok daha muteberdi. Oğuz Boyları sağ ve sol kollar olarak da sınıflanırlar.12 Boy Boz Ok sağ kola , 12 boyda ÜÇ Ok'a sol kola dahildirler. Boz oklar;
Kayı, Bayat, Alka Evli, Kara Evli, Yazır, Dodurga, Döğer, Yaparlu, Afşar, Begdili, Kızık, Kargin; Üç oklar ise; Bayındır, Peçenek, Çavuldur, Çepnî, Salur, Eymur, Ala Yundlu, Yüreğir, İğdir, Büğdüz, Yıva, Kınık boylarına ayrılmışlardır .

Türkmenler:Tarihi ve dil bilim açısından bir çok bili adamı Türkmen adının menşei konusunda çok sayıda açıklamaları olmuştur.Örneğin eski İran rivayetlerin de Farsça Türkmanend 'den (Türk'e benzer) geldiğini belirtirler.Ama bu konuda en doğru ve akla yatkın açıklamayı Burdur'un yetiştirdiği ve Türk ilim alemine kazandırdığı büyük tarihçimiz rahmetli Pro.Dr.İbrahim Kafesoğlu yapmıştır.Ona göre Türkmen :Türk kelimesine pekiştirme eki man

eklenerek Kocaman örneğinde olduğu üzere Türk+man>Türkmen)Türk'ün büyüğü veya Türk 'ün koyusu ,halisi ,üstün,sağlam anlamlarına gelmektedir²¹

Oğuzlar ,Ötüken civarından göçle 8.Yüzyılda Hazarv Denizi ile Aral Gölü arasındaki Oğuz Bozkırlarına gelmeden önce buralarda yaşayan Türklere İranlılar Türkmen diyorlardı. İslam'a giren ilk giren Türklere bunlar olmuşlardır.Daha sonra gelen Oğuzlar 8.Yüzyılda itibaren bunlara yakın yerlerde yaşamaya başladılar.Yakın yerlerde olanlar içinde Karluklar da bulunuyordu.İslam Dini bölgenin diğer Türkleri arasın da da hızla yayılmaya yüz tutunca eski alışkanlıkla İranlılar veya diğer Müslüman halklar örneğin İslam'ı seçmiş Karluklar'a da Türkmen adını vermeye başladılar.Bu arada Müslüman olan her Oğuz da bu şekilde adet olduğu üzere Türkmen olarak tanınır oldular Oğuz adı gittikçe unutulup hepsine birden Türkmen ismiyle anıldıklarından , 12. Yüzyılda Oğuz adı nadiren kullanılır oldu²².

Yörükler: Büyük Türk kitlelerine ad olan "Yörük" sözcüğü , Türkçe sözcüklerin yapım kuralları sonucu türetilmiştir ."YOR " yürümek fiilinin köküdür.OK 'da bilindiği üzere boy demektir .Daha önce Anadolu'ya özellikle de Uçlar Bölgesine gelip konan Türkmenler bu yeni gelen Türklere "yürüyüp gelen boylar " anlamına gelen Yörük adını vermişlerdir bize göre . Gelişimi YOR+OK>YÖR+UK>YÖR+ÜK>YÖRÜK şeklinde olmuştur.Yürümek fiilinden geldiğini kabul edenlerde çoğunluktadır²³. Ki bunlardan mühimce bir kitlenin, Gölhisar ile Dirmil Bölgesine geldikleri anlaşılıyor.Yörükler ile alakalı en eski bilgiyi bize "Selçukname" yazarı Yazıcıoğlu vermektedir.Esasında Antalya'nın fethinden(1207) sonra bölgeye gelen Türklere ilgili olarak" Memleketin dağları bişeleri İkdir(Oğuz İkdir boyu) dan Yörük evleri doldu taşı " diyerek

²¹ Prof.Dr.İbrahim KAFESOĞLU,Türkmen Adı ,Manası ve Mahiyeti. Türkler, 4.Cilt Ankara -2001(Yeni Türkiye Yayını)Sayfa 582.

²² Tufan GÜNDÜZ,Türkmen Adına Dair Bazı Fikirler.Yeni Türkiye (Türkoloji ve Türk Tarihi Sayısı)2002/43. Sayfa 142

²³ Vahit ÇABUK ,Yörükler .İslam Ansiklopedesi(MEB Yayını)13.cilt.Sayfa 430

haber vermektedir.Bazıları "İkdir" yerine "Eğridir"okuma eğimindedirler; ancak İkdir "daha doğru gibi geliyor .Çünkü daha ilk fetih yıllarından beri Teke Sancağında (Antalya ve kazaları) oldukça kalabalık bir İkdir (İkdir) topluluğu gözükmetedir.Hatta bir kaza ve zaman zaman da İkdir nahiyesi olarak hep olagelecektir²⁴

Genel olarak günümüz de Yörüklerin ve Türkmenlerin aynı boylar olduklarını kabul etme eğilimi mevcuttur. Kızılırmak'ın batısında yaşayan ve Oğuz boylarından çıkmış ,göçer hayatı yaşayan Türkmenlere Yörük ,doğusunda olanların Türkmen olarak isimlendirildikleri görülmektedir.Çünkü aynı adı taşıyan aşiret veya oymakların, obaların, bölüklerin batıda Yörük doğu da ise Türkmen olarak adlandırıldıkları bir vakiadır.Ancak tam olarak bu konunun çözüldüğünü söylemek mümkün değildir.Nedeni ise doğu yöresinde Yörükler olduğu gibi batı bölgemizde de Türkmen adıyla bilinen gruplar her zaman var olmuştur.Yörüklerin ,Türkmenlere göre daha uyumlu ve çalışkan olduklarını gözlemleyebiliriz .Üstelik Türkmenler asla ziraat yapmayı sevmedikleri halde Yörükler kendilerine ayrılan yaylaklarda ekip dikme işleri ile meşgul oldukları görülebilir .Misal olarak Irla (Erle –Yeşilova) Yörükleri yaylaklarında ziraat işleri de yapıyorlardı. "Mezra ı de Karye i Panbutlu Yörükler ve Dervişler ziraat ider"²⁵

XXX

Dirmil adının kaynaklara bakarak kökenini bulmak için eldeki verileri sıralayalım.

Mahalli anlatım:Vakti zamanında şimdiki Dirmil'in bulunduğu yerde bir değirmen vardır. Değirmenin sahibi hayırsever bir insandır. Çevrede yaşayan yörükler ona bu yüzden Dimbil adını koyarlar. Daha sonraları kelime DİRMİL olarak değişmiştir.Gel zaman git zaman bu değirmenin etrafına insanlar gelip yerleşmişler zamanla burada bir köy kurulmuş adına da değir-

²⁴ Geniş bilgi için bakınız Behset KARACA , 15.ve 16.Yüzyıllarda Teke Sancağı.Isparta-2002

²⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA) BOA.438 Numaralı Musahabe -i Vilayet -i Anadolu Defteri. Sayfa 262

mencinin adına nispeten Dirmil adı verilmiştir.Keza Halkın anlatışına göre Dirmil Aydın taraflarından gelen Yörükler tarafından kurulmuştur.

Başka mahalli bir rivayet :

Dirmil'in bulunduğu yerden akan büyük bir çay ,yağışlar artınca taşar ;seller her yeri mil altında bırakmış bu yüzden buraya "Dere Milli Yer" denilmeye başlanmış. Bu da zamanla "Dere Milli" ye sonrada "Dirmil" haline dönüşmüştür.

Ayrıca Dirmil adının aslında "Dilmil" iken Dirmil'e çevrildiği gibi bazı rivayetlerde nakil edilmektedir.Benzeri bir durumun Burdur içinde geçerli olduğunu gözden kaçırmamalıyız."Buldur" olan orijinal ismin zamanla Burdur'a tahvil edilebileceği göz önünde tutulmalıdır.Halkın büyük çoğunluğu halen Burdur'a Buldur demektedir.Buldur `un Kuman Kıpçaklar da özel isim olarak kullanıldığı tarihi kayıtlara geçmiştir²⁶

Antik Çağla ilgi kuranların tezleri:

Dirmil'e antik köken bulanlar ise eski bir Likya efsanesini dile getirmektedirler.Efsaneye göre aşağıda sözünü edeceğimiz Likyalılar(Herodot'a göre Girit kökenlidirler son yıllarda yapılan araştırmalarla ortaya çıkmıştır ki Likyalılar kesinlikle Yunan kökenli değildirler),Asia'nın Milas bölgesine gelip yerleşmiş göçmenlerdir.Efsanelerine göre bunlar kendilerini TRİMMİLİ ya da TERMİLİ asıl ülkelerini de TRİMMİSA diye adlandırırlar. İranlılar TURMİLA ya da TURMİRLİYA Babilliler de TARMİLAA derler.Fakat bu efsanelerin doğruluk payı pek kabullenilmemektedir.Öte yandan Likçe yazıtlarda sıkça TERMİL adının geçmesi bu bilgileri veren Yunan kaynaklarının bazı doğruları haber verdiğini de kabullenen tarihçilerde vardır²⁷.Yalnız adı geçen Likçe yazıtlar orijinal Likçe ile değil Yunan ve Roma dili(Latine) ile yazılan yazıtlar-

²⁶ Lasylo RASONYİ,Kuman Özel İsimleri,Türk Kültürü Araştırmaları-III-vi,vii,viii...(1966-1969).Ankara -

1969.(TEKAE Yayını)

²⁷ Veli SEVİN ,a.g.e 133

dir.Likçe bu gün için okunamamış bir dildir²⁸.Dolayısı ile adı geçen yazıtlar orijinal Likçe değildirler.Yukarda adını andığımız tarihçilerden Fahri Işık ,Likya antik kenti Patara'da 5.5 metre yüksekliğinde bu şehre gelen -giden yolları ve güzergahlarını belirten bir mil taşında "Tlos-Oinoanda - Balbura'dan gelip, Trimili üzerinden Kibriya'ya ...gider şeklinde bir kitabeyi bulunduğunu ve burada adı geçen Trimili'nin harita üzerinde tamda Dirmil ile üst üste örtüştüğünü idda etmektedir²⁹.Eğer bu doğruysa şu sorunun cevabını da vermemiz gerekir.Dirmil ile Rahat Dağı arasındaki bölgede çok sayı da antik kalıntı bulunurken Dirmil'in bulunduğu yerde tek bir antik eser bulunamayışının sebebi nedir? Trimili burası ise her halde bir değil bir çok kalıntının buralarda bulunması gerekmez miydi? Şimdi şu soruya cevap aramak gerekmektedir. Bahsi geçen mil taşında ki Trimili neresidir ? Bu Trimili bizim Dirmil ilçemiz midir ?

Tarih içinde "Dirmil" adını taşıyan yerlere bakacak olursak; bu ismin birçok kere köy adı, bölge adı, dağ adı olarak geçtiğini görürüz.Dirmil'e en yakın isim olarak da " Milli" bölge ve aşiret adını görüyoruz.Milli , hem aşiret hem de bölge ismi olarak Burdur Bucak ilçesi sınırları içinde mevcuttur.1455 yılında yazıldığı kabul edilen Teke Livasına ait T.T 107 'de Milli Yörüklerinin varlığı tespit olunmuştur. 16 .Yüzyılda da Teke Sancağının Milli Kazası veya nahiyesini(Bucak Melli), ayrıca bölgede göçer Milli Cemaatinin varlığını görmek mümkündür³⁰."Milli Yörükleri "yakın devirlere kadar bu çevrede bu tarz yaşantılarını sürdürmüşler-

²⁸ Tarihçi Kazım Mirşan ,Likyalıların ProtoTürkler'in bir kolu olduklarını ve dillerinin de ProtoTürkçe (Ön Türkçe) olduğunu ayrıca okunamayan Likya anıtlarının yazılarını okuduğunu belirtmektedir.Ancak henüz bu hususta ki tartışmaların sonuçlanmadığını burada işaret edelim.

²⁹ Likya Yazıtları ile ilgili olarak Prof. Dr.Sencer Şahin'in danışmanlığında yapılan bir yüksek Lisans tez çalışmasında adı geçen Patar'a da ki mil taşından kesinlikle söz edilmemektedir. Biz en azından şunu düşünebiliriz. Acaba adı geçen mil taşının okunmasında bir sorun mu var?Bakınız: Güray ÜNVER ,Likya ve Pamfilyalia'nın Latince ve Latince –Yunanca Çift Dilli Yazıtları Işığında Romallaşma Süreci. Akdeniz Üniversitesi.Antalya - 2005(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

³⁰ Behset KARACA,15.ve 16.Yüzyıllarda Teke Sancağı.Isparta-2002.Sayfa 189.

dir³¹. Milli adının kaynağı ile ilgili yapılan bir yanlışlığa dikkat çekmek gerekiyor. Bucak Melli'sinin (Milli) adının antik çağlardaki Melias 'dan geldiğini ileri süren "Antalya Tarihi" yazarı eski Antalya Müzesi Müdürü merhum Süleyman Fikri Erten , yıllarca sürüp gelen bir yanlışlığın temelini atmıştır³². Halbuki "Melias" veya "Milyas" Manavgat çayının antik çağdaki adıdır³³. Yine çaya bu ismin verilmesine kaynaklık eden Malos , Manavgat'ın kuzeyinde Eğridir Gölünün güney doğusunda bir yerleşim yerinin adıdır. Yani Bucak Melli (Milli) 'nin adının söz konusu Melias ile hiçbir alakası yoktur.

Öte yandan aynı adla anılan (Milli) ve bu gün Güney Doğu Anadolu'da büyük bir aşirettir. Hâlen Kurmanç'ı Lehçesini konuşan Millilerin aslında Teke Sancağından bölgeye ;1.Selim tarafından iskan edilen bir Türkmen aşireti olduğu belirtilmektedir. Milli Aşiretinin yanında aynı bölgeye

Celaler, Zilanlar (Zil)³⁴, Hayderanlılar, Sipkanlılar, Hasananlılar, Cibranlılar, Karakeçililer, Barazanlılar (Barzan) da bu şekilde yerleştirilmişlerdir. Ancak zamanla ; tarihimizde sıkça görüldüğü üzere bu " Türkmen Aşiretleri" ana dillerini unutarak , Kurmanç'ca konuşur duruma düşmüşlerdir³⁵. Hatta 1597'de yazılan Kürtçülerin yakın tarihe kadar baş ucu kitapları olarak kullandıkları ve doğu aşiretleri ile ilgili en eski kaynak diye bilinen "Şerefname" de : "Milliler" den hiç söz edilmeyişi bir çok kişinin dikkatini çekmiştir. Bunun sebebinin kitabın yazıldığı yıllarda söz konusu aşiretin, henüz bölgeye yeni geldiği ve küçük bir nüfusa sahip olduğundan dolayı kendisinden söz ettiremediği vurgulanmaktadır. Açıkçası Güneydoğu aşiretlerinden Milliler'in yukarıda anlatıldığı üzere bu gün Melli olarak bildiğimiz (Bucak ilçesimizin bir bölümü) mahal-

³¹ H.Macit SELEKLER , Yarım Asrın Arkasından. İstanbul-1960. Sayfa 45.

Hüseyin SARAÇOĞLU.a.g.e ekler

³² Süleyman Fikri ERTEN, Antalya Tarihi. İstanbul -1940. Sayfa 19

³³ Veli SEVİN , a.g.e. Sayfa 159.

³⁴ Antalya ilinin Akseki ilçesinin de Zilan ismiyle bilinen bir yer bulunmaktadır.

³⁵ Dr.Mahmut RIŞVANOĞLU, Saklanan Gerçek .Kurmanç ve Zazaların Kimliği 1.Ankara- Tarihsiz.Sayfa 433.

den halen yaşadıkları yerlere nakil edildikleri bir vakıa gibi gözükyor. Osmanlı Devletinin bu tür tehcir ve iskan politikaları hep olagelmıştır.Daha Yıldırım zamanında başlayan Rum Eline sürgün ve iskanlar 17. Yüzyıla kadar devam etmiştir.Anadolu' dan Yörükler ve Türkmenler bu suretle Rum Elinin Türkleşmesi veya düzeni bozmamaları için başta Rum Eli olmak üzere imparatorluğun çeşitli vilayetlerine bu şekilde sürgünlere tabi tutulmuşlardır.Sık sık özellikle Batı Emperyalizminin ve onun yerli temsilcilerinin dile getirdiği Ermeni Tehciri "Osmanlı Devletinin asırlarca bizatihi Türklere uyguladığı genel politikanın uygulanmasından başka bir şey değildir.

Bu konuda tipik bir örnek verecek olursak yine Teke Sancağından(Antalya Çevresi) konar göçer yörük taifesinden "Tekeli ve Sarılu Yörükleri "1554 yılında başlarında beyleri bulunduğu halde çok uzak bir diyara taa Bağdat'a iskan edilmişlerdir³⁶.

Bazı dilcilerimizin söz konusu yörede Güney Batı Anadolu ağızlarının özelliklerini tespit etmeleri boşuna değildir.İşte bu noktada Osmanlı arşiv kaynaklarımız bize büyük bir yardımda bulunmaktadır.15.ve16.Yüzyıl ;Teke ,Aydın ,Hamit ,Menteşe(Muğla)Sancakları Tahrir Defterlerine baktığımız zaman yukarda bahsi geçen aşiretlerin bir çoğunun İzlerini bulabiliyoruz.Yine bu sancaklarda mesela Teke ve Mentese'de Kürt adıyla kayıtlı Yörük cemaatleri görülmektedir³⁷.Bunlardan Mentese'de kayıtlı olan Kürtler Cemaati 30 hane idi.Hamit Sancağına bağlı Yavice de (Burdur Yeşilova İlçesinin bir bölümü) Kürt Köyü halk arasında bu günde aynı isimle bilinmektedir(Kocapınar Köyü).Kürt Karyesi 13 hanelik bir nüfusa malikti.Yine aynı sancağa bağlı Irla Kazasında (Burdur Yeşilova ilçesi) 11 haneli Kürt adını taşıyan başka bir köy bulunuyordu³⁸. Kürt isimli çok sayıda cemaat: Kastamonu, Bolu,Aydın,Bursa , Koca Eli gibi batı bölgesinde bulunan topraklarda görülerek Tahriri defterlerine geçirilmiştir.Kürt adını

³⁶ BOA.1Numaralı Mühimme Defteri 197-271

³⁷ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA.)166 Numaralı Muhasebe Vilayeti Anadolu Defteri(1530Yılı).Sayfa 489

³⁸ BOA.438 Numaralı Musahabe -i Vilayet -i Anadolu Defteri. Sayfa 249,264 .

taşıyan bir Türkmen aşiretinin varlığı bu tür arşiv belgelerinden kesin olarak anlaşılmaktadır. Bir çok cemaat ve aşiret Osmanlı Belgelerinde ;Ekrad-ı Türkman yani Türkmen Kürd'ü olarak anılmaktadırlar³⁹. Kürt aşireti veya oymağın Oğuz Büğdüz boyundan çıktığı Ünlü Şerefname kitabında açık açık belirtilmiştir.Ancak zamanla Kürt oymağı, özellikle yoğun olarak yerleştikleri doğu ve güneydoğu Anadolumuz'da dillerini yavaş yavaş yitirerek Arapça,Farsça ve Türkçe karışımı konuşma dili olan bir lehçe ile konuşur duruma düşmüşlerdir.Osmanlı Devletini bir şekilde ortadan kaldırarak Emperyalist amaçlarını gerçekleştirme uğruna bu ayrıklığı fırsat bilerek değerlendirmek isteyen İngiliz ve Rus Devletleri bilim adamı kılıklı aslında birer servis elamanı olan kişileri bilimsel kisveli yayınları vasıtasıyla yeni bir kimlik inşasına başlamışlardır⁴⁰.Ve bu tam 150 yıldır fasılasız devam etmektedir.Bu kimliğe ise Öz be Öz bir Türk olan Kürt boyunun adını vererek içimize tam bir ayrılık ateşini yakmışlardır.Bir çok Türkolog tarafından ısrarla anlatılan ve varlıkları daha 6.Asırda yazılan Yenisey "Eleğes Yazıt'ında" açıkça vurgulandığını bildiğimiz "Kürt Boyu"nun ; aslında Türk olduğu tarihi bir çok kaynak tarafından da desteklendiği böylece bir kere daha ortaya çıkmış oluyor.Milli Aşiretinin ,Oğuz Boylarından Afşarlardan veya Büğdüzlü'lerden çıktığı düşünülmektedir.

Milli aşiret ismine benzerliği dikkati çeken Dirmil ile ilgili en eski kayıtlar Osmanlı Tapu Defterlerinde mevcuttur.Defterlerde Batı Anadolu'da yaşayan Yörükler ve Türkmenler'in alt boylarına başka bir ifade ile küçük obalarına "Tire" veya "Bölük "adı verilmektedir.Tire'ler ya da Bölükler esas adı taşıyan ana oymağın küçük kollarıdır.Güney doğu da ki Türkmen boylar birliğine bir çeşit federasyonuna -ki bu teşkilatlanma türünü zamanın Türk devletlerinin veya beyliklerinin idare de kolaylık olması açısından yapmış oldukları gibi bir izlenim alıyoruz kö-

³⁹ Geniş Bilgi için bakınız : Prof.Dr.Yusuf HALAÇOĞLU,Osmanlı Belgelerine Göre Türk-Etrak,Kürd-Ekrad Kelimeleri üzerine Bir Değerlendirme.Belleten Sayı 227(1996).Sayfa,145

⁴⁰ Bu tür servis elemanı güya bilim adamlarına en iyi örnek Kürtçülük teorisyenleri olan Rus gizli servisi elamanlarından Minorski ve Basil Nikitin en iyi iki örnektir.Minorski 1917 Rus devriminden sonra İngiltereye sığınmışlar akabinde İngiliz istihbaratına servis sağlamaya başlamıştır.

ken olarak Moğolcadan gelme – ULUS- adı veriliyordu.Boz Ulus –Kara Ulus gibi... Mesela Menteşe Sancağı'nın büyük oymaklarından bir cemaatlerinden (Oymak) olan Barza 'ların ve Horzumlar'ın çok sayıda "Tirleri" vardı.Burada Barzalılar ile ilgili olarak bir parantez açmak gerekiyor.Söz konusu Sancak'ta Barzalılar en kalabalık kesimdir.İki grup idiler."Oturak Barza" ve "Güre Barza".Oturak Barzalar yerleşik hayata geçmiş ama bütün Toroslar da görülen yarı göçer yaşayan yani yarı yerleşik gruplardı.Oturak Barzaların "Tir"⁴¹ olarak sahip olduğu oba sayısı Güre Barzalılar'a göre daha fazlaydı.Her iki Barza Cemaat altmış'ın üstünde Tir'e sahiptirler.Mesala Güre Barza'nın "Tir'i" olarak bir örnek verecek olursak ünlü Karakeçili Yörüklerini verilebiliriz.Tapu Tahrir 176 'da şu kaydı buluyoruz.Cemaat-i Güre Barza Tir-i Karabey namı diğer Karakeçili⁴² Güre Barzalılar ile bağlantılı olarak tarihçilerimizin niçin bu adı aldıklarına dair hiçbir açıklama yapmadıklarını ancak sadece konar göçer olduklarını vurguladıklarını görüyoruz.Oysa yaşadığımız doğup büyüdüğümüz Gölhisar Havzasında "Güre " kelimesi daha çok yabani ,topluma karışmaktan imtina eden kişilere verilen bir sıfattır. "Çok Güre bir insandır" ," Güre keçidir" ,"Güre Hayvandır "gibi.

Anlıyoruz ki bu Barzalılar yerleşmeye pek yanaşmadıklarından ve diğer toplum kesimleri ile pek barışık yaşamadıkları için söz konusu adı almışlardır. Gördüğümüz üzere "TİR": 15.ve 16.yüzyıllarda Yörük Cemaatleri içinde bulunan ve ana oymağa bağlı olan obalardır.Yukarda Güney doğu Anadolu'ya sevk edilerek yerleştirilen bir kısım Barzalılar sonradan ana dillerini

⁴¹ Bazı görüşlere göre "Tir"köken olarak Farsça dan gelmektedir. Savaş aracı ok'un mukabili olarak kullanılan ve erken zamanlarda Türkçeye geçmiş bir sözcüktür. Bazı görüşlere göre de bu kelime aslında Türkçe bir kelime olup mana olarak yine eski Türkçemizde boy(Aşiret) için kullanılan ok 'u karşılamaktadır.Aynı zamanda savaş aracı okların konulduğu kap olan sadak'ın benzeri "Tirkeş" de "Tir"den türemiştir. Günümüzde ise Tir mesala Çavdır Anbarcık köyünde tarla kenarlarında yol boyunca tümsekçe bir sırt halinde devam eden kısmına denir .İzmir 'e bağlı Tire ilçesinin adı anlaşılan bu devirlerden kalma ve buraya yerleşen bir cemaatin Tir'inden dolayıdır.Yine bilindiği üzere Türkçemizde noktalama işaretlerinden biri olan kısa çizgiye "Tire "denilmektedir.

⁴² Başbakanlık Osmanlı Arşivi.Tapu Tahrir 176.Sayfa 82

unutarak Kurmançça konuşmaya başlamışlardır.Ve Barza kelimesi sonuna; genellikle Türkmen aşiretleri olup kimliklerini kaybederek Kurmanç dilini konuşanların adlarına farsça çoğul eki"...yan","an", "n" alarak mesala Özbek ise Özbekiyan ,Ömerli ise Ömeran şeklinde telaffuz edildikleri üzere Barzan'a tahvil olmuştur.Gittikçe çoğalan Barzanlıların tamamen Kuzey Irak'a intikal ettiklerini görüyoruz.Ayrıca halen aşireti idare eden Barzani ailenin aslen Barzan'lı olmadığı köken olarak Yahudi oldukları araştırmacılar tarafından sıkça vurgulanmaktadır.Osmanlı Tapu Defterleri tarihimizin en mühim ve bize en doğru bilgileri aktaran kaynaklardır.Gerek sosyal ve gerekse maliye tarihimiz açısından vazgeçilmez ana başvuru merciiimizdir. Dirmil ile ilgili yapılacak her türlü çalışma için de Tapu Tahrirleri , Maliyeden Müdevver Defterler ve Muhasebe Defterleri temel kaynaklarımızdandır.Dirmil'e yakın bölgelerin Osmanlı ve Tapu Kadastro Arşiv defterlerine incelediğimiz zaman bize bu konuda fikir verebilecek bazı ip uçlarını bulabiliriz. Bunun içinde Mentеше,Aydın (Denizli Bölümü),Hamit Sancağı Tapu Tahrirleri veya diğer defterlere bakmamız gerekiyor.Örneğin 1523 tarihli Tapu Tahrir 176 Numaralı Defterdir.Bu defterde Aydın ve Mentеше Sancakları Yörük ve Türkmenlerinin kayıtları tutulan en kapsamlı defterdir.Bu deftere baktığımız zaman

Aydın -Ayasluğ Kazası

Tir i Cemaati Dirmil der Ayasluğ 35 hane .

Tire Kazası

Tir i Cemaati Dirmüllü Kovalıca dimekle maruftur. 42 hane

Tir i cemaati Dirmil 28 kişi

Cemaati Taştepe an cemaati Dirmil 32 hane

Muğla Kazası Cemaati Dirmül 32 hane⁴³

1530 tarihli başka bir kaynağımız ise 166 Numaralı Musahabe -i Vilayet -i Anadolu Defteri; ki defter diğer Anadolu Vilayetleri yanında Aydın,Menteşe Sancakları hakkında oldukça düzgün icmal bilgiler vermektedir.Defterde Dirmil adıyla kayıtlı köy ve cemeatlar yani yerleşmemiş olan Yörükler hakkında şu bilgiler verilmektedir⁴⁴.

Aydın Sancağı :

Tire Kazası

Tir i Dirmil Cemaati 21 hane

Tir i An Cemaati Dirmil 30 hane ⁴⁵

Ayasluğ Kazası Dirmillü Karyesi (Köyü)15 Hane .Pazar konar⁴⁶.Yakınında Anbarcık Mezrası bulunuyor.

Dirmüllü Asiyabı (Değirmeni)

Ayasluğ Kazası Dirmüllü Pazarı hasılatı 1200 Akça⁴⁷

Menteşe Sancağı:

Cemaati Dirmüllü Tiri Yörükani İskender Bey Mukatası tabii Muğla .80 Hane ⁴⁸ .

⁴³ A.g.d Sayfa 182

⁴⁴ Bu defterin tıpkı basımı yapılarak 1993 yılında yayınlanmıştır.

⁴⁵ BOA .166 Numaralı Muhasebe -i Vilayet -i Anadolu Defteri.Sayfa 374

⁴⁶ BOA.Adı geçen defter .Sayfa 412.

⁴⁷ BOA.a.d.414

⁴⁸ A.g.d.sayfa 483

Tavas Kazası

Dirmil Karyesi

Pırnaz Kazası

Dirmüllü Tiri(Yörük) 12 hane .

Dirmil Karyesi 34 hane ⁴⁹.

Dirmil Karyesi 10 hane .

Muğla Kazası Dirmüllü Yörükleri tabi Boğa 80 hane ⁵⁰

Pırnaz Kazası ,Muğla iline bağlı Fethiye Körfezinin batısından başlayarak kuzeye Dirmil ilçesine sınır olup Üzümlü'yü içine alan halen Gölhisar ilçesi sınırlarına dahil Elmalıyurt (Pırnaz) ,Ballık (Maşta) Köylerine kadar uzanan kazadır.İlk zamanlarda kaza merkezi Pırnaz yani Elmalıyurt Köyü olduğu için bu adla anılmıştır⁵¹.Kısacası Dirmili'in hemen güneyinden başlayarak denize kadar olan günümüzde Fethiye ilçesinin batısında yer alan kesimdir.

Artık klasik ,bir kaynak haline gelen merhum değerli arşivcimiz ve araştırmacımız Cevdet Türkay'ın dev eseri "Osmanlı Devletinde Oymaklar Aşiretler Cemaatler " kitabında Dirmili(Dermilü)Dermilli (Dermilli) adını taşıyan Yörükler Taifesinin varlığını Ayasluğ Kaza-

⁴⁹ A.g.d Sayfa 557,558

⁵⁰ BOA .166 Numaralı Muhasebe -i Vilayet -i Anadolu Defteri.Sayfa 483

Bu Dirmüllü Yörüklerinin daha önce adı geçen İskender Bey mülkaatına bağlı olan Yörükler ile aynı cemaat olduğu anlaşılıyor.Ancak dikkati çeken ise Boğa Yörüklerinin Dirmüllü Yörüklerine bağlı oldukları yani onların bir kolu oldukları yönüdür.Halen Fethiye Boğa Köyünü kuranların bu Boğalar olduğu bellidir.Yani Boğalar ile Dirmilliler'in bu durumda kökenlerinin birliğinden söz edebiliriz..

⁵¹ Paul WITTEK,Menteşe Beyliği.Ankara(TTK Yayını) 1999 .Sayfa

sı(Sığla Sancağı) ,İçel,Teke,Hamit,Alaaiye Sancakları,Kıbrıs Ceziresi'nde tespit etmiştir⁵².
Türkey,eski harflerimizle yazılan Dirmil 'i Dermil -Dermilli olarak okumuştur .

19.yüzyıl Osmanlı arşiv belgelerinde, Bodrum `a bağlı Dirmil- i Sağır ve Dirmil -i Kebir köylerinin isimlerini görüyoruz⁵³.Ayrıca Türkmenlerin yoğunlukla zorunlu iskana tabi tutuldukları Suriye -Rakka Münbiç bölgesinde Dermille adında bir yerin varlığından haberdarız .Görüldüğü üzere i sadece 16.Yüzyıl da Dirmil adını taşıyan araştırma konumuz olan Dirmil İlçemiz haricinde 5 tane yörük cemaati,4 tane de Dirmil Köyü mevcuttur.Üstelik bu köylerden iki tanesi Dirmil ilçemiz sınırlarına yakındır.Cevdet Türkey'in belirlediği yerleri de göz önünde tutarsak 13-14 sayısına ulaşırız.

Buradan şu sonuca ulaşmak mümkündür.Patara da bulunan bir mil taşında var olduğu iddia elden Dirmil adındaki yerin bizim araştırma konumuz olan Dirmil ilçemiz olma ihtimali yukarıdaki veriler ışığında bir daha değerlendirilmelidir.Eğer Dirmil adının antik çağlardan kalma olduğunu kabul edecek olursak o zaman söz konusu Patara antik kenti ile Dirmil ilçemiz arasında 15.ve 16.Yüzyıllarda tespit ettiğimiz en azından 4 ya da 5 Dirmil den hangisinin bu mil taşındaki Dirmil olduğunu da kestirmemiz gerekiyor ki bu da oldukça güç gözüküyor.Çünkü hepside söz konusu güzergah üstündedir.Üstüne üstlük Bodrum Dirmilleri de işin cabası.Kısacası bir kelimedenden bir bölgenin koca bir tarihini çıkarmaya kalkarsanız her an iç gülünç duruma düşmeyi göz önüne almanız gerekmektedir.Yanı sıra Dirmil ismini taşıyan diğer Yörük cemaatlerinin bunun yanın da köylerin kökenini hangi bilgilerle açıklayabileceğimiz ise ayrı bir açmaz olarak karşımıza çıkmaktadır.Hulasa edecek olursak Dirmil adının kökenini antik kalıntılara bakarak açıklamak şu an için müşkül görünmektedir.Çünkü yukarıda açıkladığımız gibi

⁵² Cevdet TÜRKAY,Başbakanlık Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak Aşiret Ve Cemaatlar.

İstanbul-1979.Sayfa 322

⁵³ BOA. DH.İD.144-2/17

Aydından –İçel'e,Muğla'dan Burdur'a,ve Kıbrıs'a kadar olan alanda ki Dirmil adını taşıyan yer isimlerini açıklamak oldukça güçtür.Velev ki böyle bir durum olsa dahi Tefenni için ünlü Arkeolog Ramsey 'in düz mantık hatasına düşmemek gerekmektedir.

Bu bilgiler ışığında sonuç olarak Dirmil adının kökeni için üç varsayımı ele alırsak .

Birincisi :Köken olarak Likyadan kalma ise de Türklere Dirmil olarak intikali söz konusu olabilir Ancak bu isim bir bölgenin adı olarak geçmiş daha sonra Türkler bölgeye gelip yerleşince asıl mensup oldukları Türk boy veya taşıdıkları kendi adları unutulmuş ,bölgenin adıyla tanınmışlar ve zamanla bu onlara isim olmuştur.Nitekim bu tür isimlendirmeler tarihimizde sıkça rastlanmaktadır.Yukarda Tefenni ile ilgili olarak izah ettiğimiz husus Dirmil içinde geçerli olabilir. Yine Ağlasun da bu şekilde isim almıştır.Çünkü 15.ve 16 Yüzyılın ilk yarısında Ağlasun adında bir yerleşim yeri görülmemektedir.Ancak yöre adı Ağlasun Kazası olarak hep kayıtlara geçmiştir. Ağlasun Kazasının merkezi başka bir yeri . Bölgede görülen bazı birkaç hanelik Hıristiyan varlığına bakıp adının da Sagallasos antik şehrinden geldiği düşünen bazı tarihçiler hemen çevrenin bir Rum nüfus barındırdığı hükmüne varmaktadırlar ki bu son derece yanlış bir görüştür.Bu tür küçük gruplar bazı nedenlerle bölgeye gelen birkaç aileyi geçmemektedirler.Bunlar daha ziyade bir sebepten buralara kaçıp gelen insanlardır. Mesela 1593 yılında Kıbrıs'tan kaçan bazı Hıristiyanlar'ın(En fazla iki üç hane) bölgeye gelip yerleşmeye çalışmalarından ötürü Ağlasun Kazası Kadısına durumu engellemesi hususunda bir emir bile verilmiştir⁵⁴.Hatta Ağlasun Kazası merkezi çeşitli devirlerde başka başka adları taşıyan yerler gözükmektedir.Mesela bunlardan birisi de Ramazan Kaşı Karyesidir(Köyü).Bilindiği üzere bu gün Ağlasun ilçe merkezi 1951 yılına kadar Bel Önü adını taşımakta iken Büyük Millet Meclisi kararı ile Bel Önü adı ,Ağlasun olarak değiştirilmiştir.

⁵⁴ Behset KARACA,a.g.e.Sayfa

Bu durumda Osmanlı Tapu Tahrir Defterlerinde çok sayıda gördüğümüz ve oldukça geniş bir coğrafyaya yayılmış olan " Dirmil" yerleşim yerlerinin de varlığı göz önüne alınarak konunun açıklığı kavuşturulması gerekmektedir. Bu arada Dirmil adını alan ve oldukça büyük bir nüfusa sahip olan bu Dirmil Yörükleri ;Akdeniz sahilinde(Fethiye Körfezi çevresinde) bölgedeki öteki tüm diğer Türkmen ve Yörük taifeleri gibi kışlaklar edinmişlerdir. Ve zaman içinde batıya doğru yayılarak Aydın -İzmir ,Muğla civarlarında görülen diğer Dirmil köy ve Yörük cemaatlarının ana gövdesini oluşturmuşlardır.

İkincisi:Bu isim; Dirmil adını taşıyan ,Anadolu'ya 13.Yüzyılın ilk çeyreğinde başlayan büyük Türk göçü sırasında Batı Anadolu'ya özellikle Aydın ve Menteşe bölgesine gelmiş büyük bir Yörük grubunun zamanla dağılarak veya dağıtılarak yerleştirilmesi sonucunda şimdiki Dirmil çevresine göçmüş bir yörük cemaatinden gelmektedir.Bu meyanda halen Dirmil halkı tarafından anlatılan "Aydından gelen Yörüklerin Dirmil'i kurduklarını anlatan rivayetlerin doğruluğu anlam kazanmaktadır.

Üçüncüsü:Bu gün için asıl mensup oldukları adını bilemediğimiz Oğuz Boyunun bir alt tiresini meydana getiren büyükçe bir Yörük taifesi yani Tire Milli Yörükleri Batı Anadolu'ya(Aydın ,Muğla,İzmir) bu arada Dirmil ilçemiz civarlarına gelip yerleşmişlerdir. Asıl ana gövde bu çevreye intikal etmiştir.Diğerleri ise küçük grupçuklar halinde söz konusu yerlerde yaşamaya devam etmişlerdir.Bunun yanında ana kökten kopmamışlar birbirleri ile irtibatı devam ettirmişlerdir. Osmanlı Devletine bölge geçtikten sonra yerleşime tabi tutulmuşlardır . On beşinci ve on altıncı asırda Dirmil Köyü oldukça kalabalık bir nüfusa malik iken 1568 yılından itibaren Dirmil 'in nüfusunun birden arttığını ,Büyük Dirmil ve Küçük Dirmil olarak iki ayrı köy halinde varlığını sürdürdüğünü görüyoruz.Küçük Dirmil'in bu gün metruk bir köy yeri olan Dirmilcik'in olduğunu tahmin etmek hiç de güç değildir.İşte bu Küçük Dirmil'in daha önceden özellikle Aydın çevresinde kalan Dirmil küçük Yörük gruplarından birisinin Dirmil'e katılması sonucunda ortaya çıktığını tahmin ediyoruz. Dirmilcik ismindeki köyün varlığını 18.Yüzyılın başla-

rına kadar hatta 1730 'lara kadar sürdürdüğünü çeşitli arşiv kayıtlarından bulabiliriz. Bu köy halkı zamanla münferiden asıl Dirmil'e göç ettiğinden Dirmilcik ortadan kalkmıştır.

Dirmil 'in eski ve köklü ailelerinden 98 yaşında olup halen Dirmilde yaşayan; HACI HALİL İBRAHİM SAVAŞ'ın Dirmil'in geçmişi ile anlattıkları şu şekildedir. Bir yerde bizim tespitlerimize ifedeleri son derece uygun düşmektedir.

"DİRMİL'İ KURANLAR KONYA'DAN GELEN HORZUMLULARDIR. MEVLANA CELALEDDİN-İ RUMİ, TALEBELERİNDEN YARPAK DEDESİNİ DİRMİLİMİZE GÖNDERMİŞ O ÇAĞDA GÖÇ EDEN HORZUMLULARLA BERABER. HERKES ŞABAN DEDEYİ YAMAN DEDEYİ BİLİR AMA BUGÜNKÜ TURBA MEVKİİNDE MEDFUN OLAN YARPAK DEDESİ DE DEĞERLİDİR. BEN DEDELERİMDEN ÖYLE DUYDUM. DİRMİL' E GELEN HORZUM CEMAATİNDEN BAZILARI BUGÜN SORGUNCUK DEDIĞİMİZ YERE YERLEŞMİŞ. YALNIZ BİR MÜDDET SONRA BUNLARDAN 18 HANELİK BİR GRUP KALKARAK MUĞLA YÖNÜNDEN AYDINA GÖÇ ETMİŞ. AKRABALARI DİRMİLDE KALMIŞ. AYDINDAKİ DİRMİLLE BİZİM DİRMİLİMİZ ARASINDA O ZAMANDAN BERİ BİR İTTİFAK BİR İLETİŞİM VARDIR. YALNIZ DAHA SONRA AYDINA GÖÇENLERDEN BAZILARI GERİ DÖNMÜŞLER. GÖLHİSAR YANLARINDAN GELMİŞLER. ÖNCE KÖYYAKASINA YERLEŞİP KÖY KURMUŞLAR. ORANIN ADI GEYİN KÖYYAKASI OLMUŞ. SONRA DİRMİLCİK'E YERLEŞMİŞLER. BURAYA DA KÖY KURMUŞLAR. HATTA BURADA CAVIR GEDİĞİNİ AŞDIN MI BÜYÜK BİR MEZARLIK VARDI EVELİ. ŞİMDİ KALDIRDILAR MEZARLIĞI. MEZARLIĞIN YANI BAŞINDA DA BÜYÜK BİR CAMİ VARIMIŞ EVELİ. TEMELLERİNİ BEN ÇOCUKKEN HATIRLIYORUM. DAHA SONRA DA DİRMİLLİLERİN ÇAĞIRMASI İLE DİRMİLİMİZE GELMİŞLER..."⁵⁵

İşte burada dil açısından Dirmil'i şu şekilde açıklamak mümkündür. Başlangıçta bağlı olduğu ana oymaktan ayrılan , ayrılma "Beylikler Devrinde" olmuştur, ana oymağın "Tiresi "yani

⁵⁵ Halil İbrahim Savaş, yaş 98 .Dirmi.Kendisi ile görüşüp söylediklerini bize aktaran Veli Cem Özdemir'e teşekkürler.

"Milli Tiresi" olan bu cemaatin adı zaman içinde "Tire Milli " Tirmilli >Tirmil >Dirmil >haline dönüşmüştür.

Günümüze ise dört kadar Dirmil ismi intikal etmiştir.Birincisi konumuz olan Burdur'un ilçesi Dirmil(Altınyayla) ikincisi İzmir Torbalı'nın bir beldesi olan Dirmil üçüncüsü de İçel Tarsus taraflarında bir dağ adı. Bunlardan Torbalı Dirmil 'inin adı "Korucuk olarak değiştirilmiştir. Dördüncüsü de Bodrum Dirmillidir.Enteresan olan Dirmil adını taşıyan yerleşim yerlerinin tamamının adlarının değişmesi hadisesidir.

XXX

Çağrı Beyle başlayan Oğuzların Anadolu'ya akınları, 1071' den sonra şuurlu bir şekilde vatan yapmak yurt edinmek amacına dönüşmüştür. Başlayan vatan tutma mücadelesi 1300'lerin başında Marmara Bölgesinin Bursa ,Bilecik ,Sakarya Hattına kadar ilerlemişti.Diğer yandan Trabzon çevresi de ele geçmemişti.Sanıldığı gibi Malazgirt'ten hemen sonra Anadolu Türk'ün baştan aşağıya alınmamıştır.Fetih için uğruna yüz binlerce şehit verilen Anadolu tam olarak ; ancak 1467 yılında Trabzon'un fethi ile "Türk Yurdu "olmuştur.

Malazgirt savaşı akabinde başlayan Oğuz göçü; aralıklarla 1197 yılına kadar devam etti.İlk göç dalgasıyla gelen Türkmenler ,genellikle ova ve yaylalara yerleşirken ;Doğu Anadolu,Güney Doğu Anadolu,Orta Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde yoğun bir Türkmen yerleşmesi gerçekleşti.Bizans ile mücadelenin bütün şiddeti ile devam ettiği Batı Anadolu 'da güvenlik olmadığı için fazla bir yerleşim olmamıştı.Ancak devam eden göçlerle gelen Oğuz Türkmen boylarına yaylak ve kışlaklar gerekiyordu.Selçuklu yönetimi ;onları hem fethe katkılarını sağlamak hem de olası bir toprak kavgasını önlemek için boy düzenlerini bozacak şekilde parçalayarak Uç adı verilen Kastamonu ile Burdur arası hatta sevk etmeye başladı.Ne var ki Uç Vilayetine gelen Türkmenler, Bizans ile mücadelelerini zaman zaman Selçuklu güçleri ile de yapmak zorunda kalıyordu.Hızla hareket edebilme kabiliyetleri -çünkü çoğunlukla küçük baş hayvanlara sahiptiler- onlara Bizans baskınlarına karşı az da olsa Selçuklu baskıla-

rına karşı müdeafalarını kolaylaştırıyordu.Bu sayede bağımsızca hareket etme imkanı doğuyordu. Kısa bir süre sonra bölgeye adapte olan Türkmenler ,özellikle Orta Anadolu'da Selçuklu ile anlaşamayan başka Türkmenlerinde iltihaklarıyla hatırı sayılır bir güç haline geldiler. Onların gözleri yaşantılarına uygun kışlak için sahillerde idi.Bu aradıkları yerlerde Ege ile Akdeniz kıyılarıydı.Buralarını ele geçirmek için de her fırsatı değerlendirmeye çalıştıkları açıktır.” Uç Türkmenleri” adıyla bilinen bu topluluklar sürekli yer değiştiriyorlar bu yüzden kontrolleri ve yok edilmeleri çok zorlaşıyordu. Zaten oldum olası Uç Türkmenleri ile Selçuklu Yönetiminin arası pek iyi olmamıştı.

Türkmenler Bizans'tan toprak almaya çalışırken , Selçuklu Sultanları ise daha ziyade Anadolu'nun Doğusu ve Güneydoğusundaki diğer Türkmen beylikleri ile uğraşıyorlardı.Ve bu siyasetleri hep devam edecektir . Bu göçebe Türkler adeta zorla Selçuklu Hanedanının Bizans'a karşı savaşmaya zorluyorlardı . Gittikçe halkından kopan Selçuklu Sultanları bilhassa İkinci Kılıç Arslan devrinde bu kopukluk iyice su yüzüne çıktı. Bunda Sultanların genellikle Bizans asilzadelerinin kızları olan eşlerinin etkisi az olmasa gerekir.1176 yılında Bizans ile yapılan ve tarihimiz de ikinci Malazgirt olarak da adlandırılan Miryakefolon savaşının Türklerce kazanılmasından sonra artık onlar Uç Vilayetinin gerçek hakimleri oldular. Miryakefolon da ağır bir yenilgi alan Bizans imparatoru yok edilecekken İkinci Kılıç Arslan'ın başlayıp serbest bırakması Türkmenlerin çok şiddetli tepkine yol açmıştı.Daha sonra hınçlarını 1189 yılında olayın tertipçisi olarak gördükleri Müslüman olmuş ve Sultan'ın müşavirliğini yapan Rum asıllı Gavras'ı linç ederek çıkarmışlardı⁵⁶.

⁵⁶ M.Said POLAT, Türkiye'de İlk Beğlik'ler ve Kabilevî Siyasî Birlik'lerin Ortaya Çıkışı(1071-1175).Belleten Sayı 245.Yıl 1999 Sayfa,83

1074 tarihinden itibaren Oğuz Türkmen akınları Göller Bölgesine dalgalar halinde gelmeye başlamıştır . 1204 yılına kadar defalarca kesin olmamakla birlikte en az on kere Göller Bölgesi ve bir yönden uzantısı olan Teke Yöresi Bizans ve Türkler arasında el değiştirmiştir.Örneğin 1158 yılında Elmalı'nın kuzeyindeki Philetos müstahkem mevkiini düşüren Türkler, Hacimusalar=Elmalı , Horzum=Göhlisar (Kibyra), Avlan(Podoliya), Dirmil (Balbura) ve İbecik (Bubon) çevresine yerleşmeye başladılar.Hatta aynı tarihte Menteşe (Muğla) bölgemizin doğusunda bulunan Tekirova Türklerin egemenliğine boyun eğmişti .Bundan bir müddet sonra Bizans güçleri bu yerleri tekrar geri alacak ve onları daha kuzeye Uluborlu hattına püskürtecekti⁵⁷.

Ancak Burdur Üçüncü Kılıç Arslan devrinde Anadolu Selçuklu Devletine katılınca; Güney Batı Anadolu Bölgesinin kapıları Türklere açılmış oldu.

Antalya'ya doğru devam eden Türk fetih hareketi ,1204'te Burdur ve Isparta'yı kesin olarak ele geçirdi.. Fetihle birlikte Uçtaki Oğuz Boyları bölgeye intikal etti.Türk geleneğinde kılıçla alınan kentlerin ahalisi Kale dışına çıkarılırdı.

Burdur 'un yerli ahalisi kale dışına çıkarılarak halen Zafer Mahallesi olarak bilinen mevkie yerleştirildi.Burdur Kalesi içine, Kışla ile Askeriye Köyleri ve diğer etraf yerlere askeri güçler konaklarken, göçebe Oğuzlar yavaş yavaş bölgede kendilerine uygun yerler bulmaya başladılar.Ancak düşman tehlikesi her zaman vardı.Bu sıralarda Menderes Havzasından bazı Bizans güçleri batıya hücum ettiler.Erler(Erle -Yeşilova) Ovasından Burdur Gölü yönünde taarruzlarını sürdürdüler.Selçuk güçleri karşı hareketle giriştiler.Burdur Harmanlı (Navlu) Köyü civarında

⁵⁷ Muhammet GÜÇLÜ, Selçuklulardan Cumhuriyet'e Kumluca (Antalya)Bölgesi.Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi.Sayı 5.Sayfa 219

karşılaşan hasımlar, şiddetli bir çatışmaya tutuştular.Savaşı kazanan Selçuklu Askeri oldu.Türk kuvvetlerinin başında Selçuklu ailesinden Abdi Beğ adında bir komutan bulunuyordu.Bu savaştan sonra hücum eden Türkmenler ,daha batıda tekrar galip gelince Denizli yolu açılmış oldu.Bu çarpışmalarda yaralanan Abdi Bey ,Yeşilova yakınlarındaki Salda Gölü kıyısında halen Sultan Pınarı olarak bilinen yerde tedavi oldu .Türkmenler, Güney Köyü yoluyla Karağaç (Acıpayam) ovasına ulaştılar.Abdi Beğ çok sonraları Yatağan da öldü,türbesi oradadır.Savaşlarda Genç Ali ,Gökçe ve Salta isimli yiğitler bahadırliklar gösterdiklerinden adları asırlarca unutulmadı.Bölgedeki bazı köyler;hala onların adlarını taşımaktadır. Buradan Gölhisar Havzasına doğru fetih hareketine devam ettiler. Başlarında Seydi Gazi ve Yatağan Baba olduğu halde Gölhisar'ı aldılar.Kesin olmamakla birlikte tarih 1205'tir.Anlaşılan buradan güneye inmek biraz güçtü ,çünkü Bizans Teke Yarımadası için Akrit adıyla bilinen askerlerden kurulu kuvvetli bir savunma hattı kurmuştu.Seydi Gazi geri dönerek Denizli Çal 'a doğru hücumuna devam etti⁵⁸.Arkasından Türkmenler Burdur –Karağaç- Gölhisar Havzasına doğru akın akın gelmeye başladılar.Bu Oğuz Boyları Kayı,Salur,Çavdır,Avşar,Dodurga,Yıvalardır (Yuva). Bunlardan Kayı -Çavdır –Yıvaların sayıca daha fazla oldukları bölge de ki yerleşim adlarından da rahatlıkla anlaşılmaktadır.Burdur Gölü kenarından başlayarak;Yeşilova ,Acıpayam Gölhisar ,Elmalı ,Kaş -Fethiye Körfezine kadar olan geniş coğrafyada belirli bir düzen çerçevesinde Oğuz boylarının yerleşim yollarını ve düzenlerini takip edebiliriz.Parçalanarak bölünen Oğuz Türkmen kabileleri daha çok ova kenarlarına yerleşmişlerdir.. Bu boylar içinde gelen Horasan Dervişleri, Rum(Anadolu) Abdalları daha sonraları Ahiyan ı Rum (Anadolu

⁵⁸ Ali VEHBİ ,Acıpayam Tarihi, sayfa 154-155-156.Ankara-1953

Ahileri) bölgede birer zaviye⁵⁹ kurup etraflarında yerleşim yerleri ikame etmeye başlamışlardır.Sahip oldukları hayvan varlıklarından dolayı sıcak Akdeniz sahillerine kısa zamanda inmek zorunda olduklarını bilen Türkmenler ,yoğun bir şekilde Karağaç ve Gölhisar Havzasına yığıldılar.Savunma kolaylığı sebebiyle Bizans güçleri, Türklerin güneye sarkmasını geciktirmek ve arkasından kuzeye püskürtmek için "Akrit" adı verilen sınır askerleri ile savunmaya geçmişti. Türkmen güçleri Gölhisar Havzasından iki kol halinde: Birincisi Dengere –Söğüt hattından Kızılıcağ'a doğru düşmanı zorlarken diğer kol Dirmil –Pınaz yoluyla Fethiye Körfezine sarmak için uğraşıyordu.İlk hamle Dirmil'e doğru olması gerekiyor çünkü bol otlaklı yaylaları Türkmenler açısından çok cazipti.Bilindiği gibi Türkmenler; bol miktarda koyun ve keçi besliyorlardı⁶⁰.Bundan ötürü otlak yaylak onlara gerekliydi .

Teke 'ye doğru fetih hareket biraz duraklamıştı.Fethi geciken yerlere diğer bölgelerden tahta kılıçlı Horasan erenleri ,Anadolu Gazileri ve Alpler derhal gaza için sınırlara gelerek , bizzat mücadeleye katılırlardı.İşte özellikle Gölhisar Havzası'na yoğun bir gaza ehli yığılmıştır.Yukarda adı geçen Yatağan Baba- ki Abdal Musa'nın müşdididir. Türbesi Serinhisar Yatağandır. Yine onların çevresinde Yaman Ali Dede bu anlayışın temsilcisi olarak ilk gördüğümüzüzdendir.Yaman Ali Dede 'nin türbesi Gölhisar Yamadı Köyündedir.Doğan Baba, adını taşıyan köyde ,Niyaz Baba Niyazlar Köyünde ,İshak Dede ve Turgut Zaviyeleri İshak Köyde ve daha niceleri .Örneğin Ak Baba Sultan ile Koyun Baba(Menakıpnamelere göre Koyun Baba Hacı Bektaş'ın yakınlarından) Bey Köyde. Çavdır Kızıllar Köyünde bir yatır yine Ak Baba adını taşımaktadır.

⁵⁹ Zaviye ve Tekke : Anadolu'da ıssız dağ başlarına,Yol üzerlerine ,Su kaynakları başlarına bir din ulusu tarafından kurulan,yolculara,fakirlere ,yoksullara ,gariplere barınma imkanı ,yiyecek kısacası her türlü yardımı yapan kurumlardı.

Genellikle buraları kuranlar gelir getirici bazı arazilerini vakf ederler ve adı geçen zümrelere hizmet ederlerdi.Dergahlara göre daha küçük yapılardır.

⁶⁰ Claude CAHEN,Osmanlılardan Önce Anadolu.İstanbul -2002.Sayf ,114

Halen Yeşil Ova Onacak Köyünde türbesinde yatmakta olan Onacak Dede böyle bir şahsiyettir. Selçuklular zamanından başlayarak Cumhuriyet 'e kadar akıl hastalarının tedavi edildiği bir Darüşşifanın kurucusu olan Onacak Dede Zaviyesinin kurulması ile ilgili olarak Başbakanlık Osmanlı Arşivi MAD.d 00617 sayfa 274 de şu kayıt düşülmüştür:

"Kaza-i Irla(Erle)

vakfi

zaviye –i onacık dede

cemaat –i

dede şah

Mezkur Onacık Dede esameyi nişane bir aziz olup nahiye –i mezkurede kargucuk kürbünde ormandan bir mikdar hali yeri kendü hasil idüb zaviye ve ahur bina idüb kuhiden üç dönüm mikdarı zaviyenin merai bağı ihvete vakf edüb hali hayatında zaviyede sakin olup ayende ve revandeye hizmet idüb vefat ittükden sonra şeyhlik sarac dede nam kimesneye virülüb ...?. meşayih azam neslinden ...?. namıgir berat virülüb yalnız zaviyede sakin olup ayende ve revandeye hizmet idüb ve azizi mezbur hali hayatında nice velayet ve keramet i zair olduğundan etraftan nice kimesneler azizin hizmetinde her biri bir hizmete tağyin olmağın kendüleri vefat idünce oğulları yine zaviyede ayende ve revandeye hizmet itdükleri ecilde zaviyeyi mezbureye hizmetkar kayıd oldular sipahi tımarında ziraat ve hiraset itdükleri yine sahibi arza eda itdükden sonra bunlara kimse dahl ve tariz itmeye "

Bizans, Gölhisar üzerinden Teke Bölgesi içlerine gelecek saldırıları ,Rahat Dağı -Kızılca Dağı- Koçaş Dağları arasında kalan yükseltide durdurmak istiyordu.Ve bu isteğinde de bir müddet başarılı oldu.Bizans sınır askerleri(Akritlerin) olan çoğunluğunu Hristiyan Kuman Türkleriydi.

Üç koldan saldıran (Göhlisar üzerinden bir kol Dirmil yolu ikincisi Pırnaz yoluyla⁶¹ Üzümlü'ye doğru ,diğeri Dirmil 'in doğusu ile Rahat Dağı arasından) yapılan Türk saldırılarını durdurmak için uğraşıyordu.İşte bu safhada Dirmil oldukça stratejik bir konuma kavuştu. Teke Yöresinin kilidi burası gibiydi .Çünkü Dirmil savunma açısından büyük kolaylıklara sahipti.Yine sahip olduğu doğal kaynaklar özellikle yaylaları Türkmen boylarına oldukça cazip şartlar sunuyordu.Göhlisar Çukurundan Dirmil'e yönelen Türkmenler bir geçide oldukça manidar bir ad takmışlardı."Gavur Gediği". Çünkü burada anlaşılan oldukça zorlanmışlardır.Gavur Gediği halen aynı adla isimlendirilmeye devam etmektedir. Teke 'de Bizans direncinin en az iki üç yıl kadar sürmüş olması mümkündür. Dirmil topraklarında bulunan bazı yer isimleri bize bölgenin tarihi geçmişi hakkında bazı şeyleri düşünmemizi sağlamaktadır.Bahsini ettiğimiz ilk fetih yıllarında Türkmen Boy beylerinin Dirmil yaylalarından" Bey Alan"ın da yurt tuttıklarını bellidir.O yıllarda bölgede oluşan büyük bir askeri gücün hatırası olarak "Er Belen'ini fark ediyoruz. Daha sonraki devirlerde gerek Hamit Oğulları ,gerekse Osman lı Devleti zamanında Dirmil her zaman mühim bir askeri gücü barındırmıştır.1522 yılında yazılan Tapu Tahrir defterinde Dirmil 'de çok sayıda sipahi Zadehan yani Sipahi oğlunun kaydı yapılmıştır⁶².Ayrıca iki adet Müsellem Ocağının mevcudiyetini biliyoruz. Sipahilerin tamamının Balkanlar da ki birkaç istisna hariç köken olarak kesinlikle Türk olduklarını (teamül böyleydi) burada vurgulamak gerekiyor.Gerek Sipahiler ve gerekse Müsellem savaşa atlı asker olarak katılırdı.

Burdur –Göhlisar –Karağaç Ovası üçgenini dolduran Türkmenlerin ,Akdeniz sahiline inerek kışlak bulmaları şarttı.Ve Göhlisar ve Dirmil çevresine gelen Türkmenlerin hepsi sahilde kışlaklar edindiler Ayrıca kendilerinin yazları için Eşeler –Söğüt Dağları ve Koçaş -Rahat Dağları

⁶¹ Pırnaz ya da BirnazTürkçe bir özel isimdir.Anadolu fethine katılan beylerden birisi de Birnaz Oğludur.Bölgedeki Pırnaz adı da(Yakın yıllara kadar Pırnaz Kazasına ad olan Köyümüzün adı buradan aşağı doğru fetih hareketine katılan bir beyden gelmiş olabilir.

⁶² BOA.Tapu Tahrir120 .Sayfa

silsilelerinde yaylakları vardı. Bu boy adlarını taşıyan yayla isimleri yakın tarihlere kadar biliniyordu.Örneğin Kayıcık Yaylası ,Çavdır Yaylası vs...

Selçuklu çağında yaylak kışlak göç olayı devam etmiş ;ancak Menteşe Beyliği ve Hamit Oğulları zamanlarında sınırlar çizilse de göç olayı bitmemiş olmasını düşünmek mümkün gözüküyor.Nitekim Bölgeye 1329 yılına doğru gelen Ünlü Arap Seyyahı Batu'ta yörede Gölhisar haricinde bir yerleşim yerinden söz etmeyişi dikkate şayandır.Kışlağa inme Osmanlı sistemi zorunluluğu sonucunda 1438 'e doğru 2.Murat zamanında durdurulmuş olmalıdır.

1207 yılında Türkler Akdeniz sahiline ulaştılar. Sonuçta Akritia setti yıkılınca sel gibi Türkmen boyları Elmalı Ovasına ve Meğri (Fethiye) ye doğru akmaya başladı .Kısa sürede buralar da Türk Yurdu oldu.Nitekim; 13.yüzyılı ilk yarısında bu Türkmen Kitleleri ile Bizans arasında; Dalaman Çayı sınır olmuştur. Türkmenlerin Dalaman Çayı'nın doğu tarafını kamilen yurt tuttuğu biliniyor.Türkmenler , Meğri iskelesinden başta halı ve kilim olmak üzere Mısır'a çeşitli ürünleri ihraç ediyorlardı ⁶³.Antalya ile Toğurlu Dağları adı verilen Denizli'ye kadar olan bu bölgede tam İki Yüz Bin çadır Türkmenin yaşadığını , çağdaş bir Arap kaynağı haber vermektedir.Yani büyük bölümünü Burdur ili topraklarının oluşturduğu bölgede; tahmini bir milyon iki yüz bine yakın bir Türkmen nüfusunun yaşadığı ortaya çıkar ki bu sayı o zaman için oldukça yüksek bir rakamdır.

Bir çok tarihçimizin kabul ettiği üzere ;Moğolların batıya yönelmesiyle onların önünden kaçarak 1210'dan itibaren beklide biraz daha önceleri Anadolu'ya göçe başlayan ve daha çok Harzem Şahlar Devletinin mensubu oldukları için Harizimli>Horzumlu olarak bilinen içlerinde sadece Türkmen değil diğer Türk Kavimlerinden de boyların bulunduğu biliniyor.

Alaaddin Keykubad zamanında yöreye iskan edilen Türkmenlerle (mesela Moğollar yüzünden önce Bayburt civarına gelip yerleşen ve oradan Denizli –Burdur –Uluborlu arasına gönderilen

⁶³ Paul WITTEK,Menteşe Beyliği.Ankara(TTK Yayını) 1999 .Sayfa,2

Ünlü Türkmen Beyi Mehmet Bey de bu Türkmenler arasın idi)daha da güç kazanan uç bölge Türklüğü,⁶⁴ asırlarca Anadolu Türklüğünün mayası olmuştur.

Moğol sürgünü göçte 1220-1237 arası Anadolu'ya geçen Osman Oğulları(Bir bölük Kayı) , Karaman Bey ,Hamit Bey,Saru Han Bey,Menteş Bey,Teke Bey Alaaddin Keykubat tarafından daha sonraları Beylik kuracakları topraklara yerleştirilmişlerdir.

Göç 1250 yıllarına hatta 1265 yılına kadar sürdü.Anadolu Selçuklu Sultanlığı adetleri üzere göç edenleri hemen batıya, Uç bölgelerine kaydırarak, hem büyük bir kaosu önledi hem de Uç Türkmenlerine taze yeni bir güç kattı. Malazgirt'ten sonra gelen Oğuzlar Türkmen adıyla bilinirken Uç Bölgelere yeni gelenler zamanla yürüyüp gelen boyları anlatan Yörük adıyla anıldılar. Bu yeni gelen Yörüklerin büyük bir bölümü Göller Bölgesine yönlendirildiler.Daha önceden göçen Türkmenlerin çoğunluğu Anadolu'nun doğu kapısına yakın Erzurum-Ankara ,Karadeniz- Suriye hattına konduklarından yeni gelenler en uç yerlere yerleşmek zorunda kaldılar.Ki buraları henüz Türkler tarafından alınamayan Menteşe yani Muğla ve Aydın'a yakın uçlardı.Bu sebeple Yörükler ki -o zamanlar kayıtlara Yörük olarak geçmişler Türkmen olarak anılmışlardır- Manisa ,Denizli ve Burdur gibi; yerlere kümelendiler .

Horzumlular aslen Kıpçak mı idiler yoksa Oğuz mu idiler bu soruyu araştırmak bizce son derece önemlidir.

Günümüzde Yörüklerle ilgili tüm yapılan çalışmalarda Yörük yurtları olarak hep Kütahya,Manisa ,Teke,Aydın,Hamit(Burdur-Isparta),Menteşe (Muğla) gösterilmektedir.Dirmil – Gölhisar çevresine İkinci yerleşimi bu gruplar Yani Yörükler yapmışlardır. Horzumlu'lar oldukça kalabalık bir nüfusa malik olduklarından Menteşe(Muğla) tarafları feth edildikçe o yana kaydılar.16 .Yüzyıl da bile Horzumlular, Menteşe'nin en büyük Yörük grubu olmaya devam ediyorlardı.Bizce bu gün Dirmil ,bütün Folklor uzmanlarınca son derece dikkat çekici ve bo-

⁶⁴ Prof. Dr Osman Turan.Selçuklular Zamanında Türkiye.İstanbul-1993.Sayfa 49

zulmamış eski Türkmen kültürü olarak kabul edilen TEKE Kültürü'nün kalbinin attığı yerdir. İşte bu kültür, Yörükler ve daha önce gelen Türkmenlerin bölgeye getirdiği ve iki kesimin uyumlu sentezi sonucu oluşmuş eski Türk mirasının devamıdır. Yörükler, Türkmenler'in aksine daha çok dağlık alanlara mesken tutmuşlardır. Dirmil'de andığımız kitlelerin yoğunlaştığı alanlardan biriydi. Beşkaza veya Dalaman sahasına girmek isteyen Yörükler ,Dirmil civarına geldiler. Horzumlular'ın içinde azımsanmayacak sayıda Kıpçak Boyları da bulunuyordu.Sanıyorum ki Anbarcık,Kozağaç, Dirmil gibi dağ yamaçlarına ayrıca dağlık kesimlere yurt tutan Türkler bu Horzumlulardır. Horzumlular içinde bulunan Kıpçaklar ,Teke Yöresinin gerek etnik yapılanmasında ve gerekse kültürel dokusunun oluşmasında mühim roller oynamışlardır.Mesela Dirmil'in hemen yanı başında yer alan Çörten Köyü'nün adı dikkat çekmektedir.Bilindiği üzere ünlü boğaz havalarımız dan biride "Çörten Boğazıdır".

"Çörten" yöre de her ne kadar eski damlarda biriken yağmur sularını isaleye yarayan ağaç oluklara veya küçük suların akmasına yardım için konulan küçük ağaç oluklara verilen isimdir. Bunun yanın da evlerde veya herhangi bir yerde her hangi bir nedenle suların süzülerek akmasına "Mübarek çöğürtlen oldu aktı "denilmektedir. Kıpçak Türkçesi 'nde Yılan balığının adıdır. Yine Çortan >Çörten :Kıpçak Türklerinde bir boy ismid⁶⁵.Mesela Başka bir tarihçimiz ise Doğu Karadeniz 'in büyük nehirlerinden olan Çoruk –Çoruh'un adının yöreye yoğun bir şekilde yerleşen Kuman Kıpçak Türklerinden kaldığını kabul etmektedir⁶⁶. Yine Gaziantep –Suriye taraflarının ünlü Tütkmn aşiretlerinden Elbeylilerin yerleştikleri köylerden birisi de Çörten Köyüdür⁶⁷. Adı geçen bölgelere özellikle Kilis çevresinde Kuman Kıpçakların 13 .Yüzyılda etkin olduklarını biliyoruz.Ayrıca bölge Mısır'a geçen Kıpçakların yolu üzerinde

⁶⁵ Lasylo RASONYÍ, a.g.m. Sayfa 101

⁶⁶ Prof.Dr.M.Fahri KIRZIOĞLU ,Yukarı Kür Ve Çoruk Boylarında Kıpçaklar .Ankara -1992 .Sayfa 51,92.

⁶⁷ Ali Rıza YALMAN ,Cenupta Türkmen Oymakları .1 Ankara -1977 .Sayfa 19

bulunmaktadır.Bütün bu verilerden anlıyoruz ki Çor –Çör :Kuman Kıpçaklarda su ile ilgili bir çok anlamı ihtiva etmektedir⁶⁸

.Bu arada Bizans kanalıyla bu bölgeye gönderilen Kuman Kıpçakları da unutmamak gerekiyor.Göhlisar Havzası ve Dirmil çevresi ilk gelen Oğuz Türkmen boyları ile sonradan gelen Yörüklerin çok uyumlu bir şekilde kaynaşarak -ki aynı soydan olmaları sebebiyle bir sorun yaşamamışlardır- çok hoş bir kültürel yapıyı ortaya koymuşlardır.Bunu da müzik karakterinde görebiliriz.Mesela ünlü Avşar Beyleri türküsü ve diğer Gurbet Havaları karakterini Oğuz Türkmenlerin hareketli havalarımızın (Teke Havaları –Boğazlar)daha ziyade Yörükler tarafından bölgeye intikal ettirildiğini düşünüyoruz.Teke Oyunlarında görülen sağ ayak üzerindeki dönüşler aslında bir” Türkmen Dönmesidir” ve tüm Oğuz Türklerinin yerleştikleri yurtlarda görülebilir.Örneğin Türkmenistan’da halk oyunlarında aynı dönmeler yaşatılmaktadır. İlerde işin uzmanlarınca yapılacak Antropolojik,yer isimlerinin detaylı incelenmesi ve etno müzik araştırmaları bize bu konuda çok yardımcı olacaktır.Nitekim Teke Müziğinin karakteristik özelliklerinden olan 9 ölçülü ezgiler,Yörük Kemanesi(Kemençesi) ki bu gün Yörük Kemanesinin en büyük ustası Maşta Köyünde yaşamaktadır , Sipsi gibi (İşin tuhaf yanı son zamanlarda Sipsi’ye bir çok yerin sahip çıkmaya çalıştığı görülmektedir, yakın tarihlere kadar bu çalgının adını dahi bilmeyenlerin veya çocuk oyuncuğu gibi çalgılara bu adı vererek işi bir çeşit göz boyamaya vardırırmaktadırlar. Bu davranışlar kabul edilemez.Sipsi ezelden beri Dirmil’in en eski halk çalgısıdır⁶⁹. Zaten Teke Müziğinin şah damarı Dirmil’ de atmaktadır.Bu müzik çalgıların benzerlerinin , Kuman Kıpçakların yoğun olarak yurt edindikleri Karadeniz Bölgemizle(Bilindiği üzere müzik aleti olan Kemençe Kuman Kıpçak Türklerinden kalma bir hatıradır.Yörük Kemanesinin hemen hemen aynısı Kastamon’u Cide `de çalınmakta-

⁶⁸ Burada bir kelimedden bir tarih çıkarmak ,gibi bir amacımız yok;ancak bazı tarihi gerçekleri de göz ardı edemeyiz.her halükarda bunlar birer tesadüfle açıklanamazlar.

⁶⁹ Abdurrahman EKİNCİ(Etnomüzikolog-FOLKLOR Araştırmacı)-Abdil Acar (Emekli Eğitimci),Müzik Kültüründe Teke Yöresi :Burdur Sipsisi .Burdur.1.Burdur Sempozyumu .Bildiriler cilt 2.Burdur -2007

dır.Kemençe(KEMENİÇE)⁷⁰ ayrıca Kumanlarda özel isimdir.) Kuman -Kıpçakların yerleştikleri yerlerden olan Kafkaslar ,Kırım,Moldavya, Balkanlar coğrafyasında da sıklıkla görülmesi bizce üzerinde dikkatle durulması gereken bir konudur⁷¹. Yer adlarına bakacak olursak; Burdur'dan Dirmil'e doğru gelen iki yol güzergahında ,gerek Acıpayam ve gerekse Karamanlı Tefenni yolu boyunca ve çevrelerinde iki tarafta da sadece Tefenni hariç(Kökeni bence tam olarak açık değil) tek bir eski Anadolu kökenli yer isminin görülmeşi dikkate şayandır.

Ancak Anadolu'yu ı ezeli ve ebedi "Türk Yurdu" haline getirenler ise Oğuz Türkleridir.Yeri gelmişken şunu vurgulamamız elzem gözükmektedir .Batı Anadolu'ya 17.Yüzyılın ikinci yarısında Güney Doğu da dağılan Boz Ulus Türkmenlerinden ve Orta Anadolu bölgesinden Danişmentli Türkmenlerinden kalabalık çeşitli Türkmen konar göçerleri intikal etmişti.Eski alışkanlıkla bu yeni gelenlere de Yörük denilmiştir⁷².Misal olarak Çakalları,Burhanlılar,Hacılılar , vs.. .Bu taifeler ile bizim konu ettiğimiz eski yörükleri karıştırmamak gerekir.Yeni gelenler Türkmen adıyla bildiğimiz aşiretlerdir.

Moğolların Anadolu Türkmenlerini cezalandırmak için 1261 ve 1292 yılında yaptığı sefer sonucunda uyguladığı korkunç katliamlardan kaçan Orta Anadolu Türkmenleri de uçlara sığınmışlardı⁷³.Aslında son sefer Moğol Keyhatu tarafından bizzat uç Türkmenlerine karşı yapılmış-

⁷⁰ Rasonyi .a.g.m

⁷¹ Dirmil çevresinin müzik karakteri üzerinde en nitelikli çalışma olarak bizce Erol PARLAK ve Abdurrahman Ekinci tarafından yapılmıştır.

Abdurrahman EKİNCİ, Müzik Kültüründe Teke Yöresi .Burdur Kozağaç Dirmil İki Telli Curası Üç Telli Bağlama 1.Burdur Sempozyumu .Bildiriler cilt 2.Burdur -2007

Erol PARLAK ,Türkiye'de el ile(Şelpe) bağlama Geleneği ve Çalma Teknikleri.Ankara -2000.Sayfa 185

⁷² Osmanlı arşiv belgeleri ne bakıldığı zaman açıklıkla fark görülebilir.Batıdaki bazı göçerlere Türkman Yörükanıdandır şeklinde kayıtlar düşülmüştür.

⁷³ Faruk SÜMER ,Anadolu da Moğollar.Selçuklu Araştırmaları Dergisi Sayı 1-1969.

tır⁷⁴.Başka bir Türkmen göçü 1380' de kıtlıktan dolayı Danişment İlinden batıya doğru gerçekleştirilmiştir.Böylelikle sürekli Türkmen göçleri ile beslenen Uç vilayeti , Bizans'la en şiddetli mücadeleyi yapacak ayrıca ilerde Moğollara karşı büyük bir direnç gösteren yerlerin başında gelecektir. Osmanlı Cihan devleti de uçlardan çıkmıştır.En sonunda milli mücadele de buralar da verilmiştir

1265'e doğru daha önceleri Karaman Oğulları yanın da bulunan aslen Horzum Yamut kolundan gelen Hamit Bey aşiretiyle ,Burdur'a yerleşti.Hamit Oğullarının Oğuz İğdır boyundan olduğuna ilişkin son zamanlarda Yılmaz İZMİRLİ'lerin nümizmatik incelemelerinden anlaşılmaktadır⁷⁵. 1270' li yıllarda Uç Beyliği olan Hamit Oğulları, Gölhisar civarına egemen olmaya başlamış 1300' de bu beylik bağımsız duruma kavuştu.Selçuklu Devletinin yıkılmaya yüz tuttuğu 1280 ile 1316 yılları arası Gölhisar Havzasının mahalli beyler tarafından yönetilmiş olması gerekiyor .İşte bu dönemde Oğuz Türkmen Yıva (Yuva) Beylerinin bölgede hakim olmaları söz konusudur⁷⁶. Ünlü seyyah Batuta'nın 1329-1331 'de verdiği bilgilere göre yöreyi Hamit Oğullarının Gölhisar Kolu idare ediyordu. Osmanlı Devleti , 1386' de Hamit Beyliğinin Isparta bölümünün tamamını topraklarına kattı.

Ancak Burdur ve Gölhisar'ın , daha sonraları Yıldırım zamanında 1392 de Osmanlı toprağı olduğu anlaşılıyor⁷⁷. Yani beylik 1386 dan sonra buralarda devam etmişti. Gölhisar çevresiy-le birlikte Dirmil'de ,Hamit Sancağına bağlandı. Hamit Oğullarının son dönemlerinde yöre de Avşar Beylerinin etkin oldukları tarihi rivayetlerden anlaşılmaktadır.Hamit Beyliğinin bazı güçlüklerini fırsat bilen Germiyanlılar yöreye saldırıya geçtilerse de Avşar Beyleri onları geri

⁷⁴ Paul WITTEK,Menteşe Beyliği.Ankara(TTK Yayını) 1999 .Sayfa,48

⁷⁵ Bakınız Hayati KUZUCU,Burdur Tarihi Üzerine(Sitemiz Burdur Araştırmaları Bölümü)

⁷⁶ Tuncer BAYKARA, Denizli Tarihi .İstanbul -1969 ,sayfa 30

⁷⁷ Burdur Kemer ova köylerinde bulunan Murat bin Orhan adına yani Murat Hüdavendigâr adına kesilmiş bazı gümüş paralar bize bölgede Osmanlı ekonomik gücünün daha önceki tarihlerde başladığını düşündürmelidir

püskürtmeye muaffak oldukları ,ünlü "Avşar Beyleri" Türküsünde anlatılmaktadır.Hamit Oğulları ailesinin Gölhisar kolundan gelen bazı kişilerin Osmanlı döneminde yaşadıklarını ,vakıf kayıtlarından öğreniyoruz.Mesela Emir İsmail ,Gölhisar'a(Bu Gölhisar eski Gölhisardır) bir cami yaptırmış çeşitli vakıflarda bulunmuştur.Yine bu aileden gelen ve bir kadın olan Efendi Hatunun da bazı vakıfları vardı .İsmail Bey'in oğlu Osman Bey babasının camisini tamir ettirmiş bunun yanın da Yatağan Köyünde bulunan Yatağan Baba Zaviyesine bazı arazilerini vakfetmiştir⁷⁸.

Timur istilasında torunu Şahruh'un Korkuteli ile Gölhisar taraflarını talan ettiği biliniyor. ..

Karaman Oğlu Beyliği, 1380 ile 1448 yılları arasında çeşitli defalar Gölhisar çevresine ege-men olduğunda geçici süre bu beyliğin sınırları içine dahil olmuştur. Hatta 1448 yılında Karaman Oğulları Gölhisar'ı kendi toprağı kabul eder⁷⁹.Karaman Oğullarının bölgedeki en büyük dostlarının Gölhisar taraflarında olduğunu ,Karaman Oğulları tarihi yazarı Şikari Tarihinden çıkarıyoruz.Şikar'inin yazdığına bakacak olursak ;Karaman Oğulları Beyliğinin kurucusu Karaman Bey büyük bir askeri güçle Gölhisar Ovasına konmuş yiyip içerken Gölhisar Kalesi Dizdarının vermiş olduğu içki ile zehirlenmiştir⁸⁰.Aslında böyle bir olay olmamıştır.Çünkü Karaman Bey ,Ermenek yakınlarında bir kale kuşatması sırasında yaralanarak şehit düşmüştür⁸¹. Şikari tarihinde anlatılan başka bir olayda yine Gölhisar Kalesidizdarı ile ilgilidir.Ona göre , Gölhisar Dizdarı Yusuf 1425 yılında Karaman Oğlu 2.Mehmet Beye bir mektup göndererek Antalya'yı almasını tavsiye etmiştir. Gölhisar Ovasında halkın istikbal ettiği Karaman Oğlu 2.Mehmet Bey buraya karargah kurmuştur⁸².Anlaşılan Gölhisar çevresinin şöyle yada böyle

⁷⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi(BOA)BOA.MAD.d 03331.Sayfa 8

⁷⁹ Osman TURAN, Tarihi Takvimler .Ankara -1984.Sayfa 37

⁸⁰ Şikari Karaman Oğullarının Tarihi .Konya -1948(Mesud Koman).Sayfa 32

⁸¹ Prof. Dr.Faruk SÜMER ,Karaman Oğulları.Türk Dünyası Araştırmaları.Sayı 100-Şubat 1996.Sayfa 68

⁸² Şikari,.a.g.e 184-185

Karamanlılarla oldukça eskiye dayanan irtibatı vardı.Şikari Tarihinde sık sık adlarından söz edilen Gölhisar Dizdarları yani kale komutanlarının bölge tarihinde mühim rolleri olduğunu görüyoruz.Tarihi Gölhisar'ın yani eski Gölhisar'ın⁸³ Osmanlı Tahrir defterlerine göre üç mahallesi vardı.Şamlu Hacı –Cami-Dizdar⁸⁴.Dizdar Mahallesinde Dizdarların oturmasından dolayı bu adın hatıra olarak kaldığı bellidir. 1425-1428 arası bu olaylarından bir müddet sonra 2.Murat Gölhisar çevresini Osmanlı topraklarına tekrar kattı.Onun azatlılarından Hamza Bey Nefs-i Gölhisar da bir mescit yaptırıp vakıflarda bulunmuştur.Hamza Bey'in Gölhisar da idareci olarak yaşadığı anlaşılıyor⁸⁵. İkinci Murat'ın bölgede il yazıcıları vasıtasıyla bir tahrir yaptırdığı yani yazım yaptırdığı ancak;bu defterin günümüze intikal etmediği sanılıyor.Fatih devrinde 1478 tahrir defterinden anlaşıldığına göre "Köhne Defter" olarak belirtilen bu defter elde olsa idi tarihimizin bilinmeyen bu devresi daha iyi anlaşılabilir olacaktı.

Dirmil ile ilgili en eski Tapu Tahrir Defteri Hamit Sancağı TT 30'dur .1478 yılında yani Fatih zamanının da yazılmıştır.Bu Defterin 84-85-86 ve 87.sayfaları Dirmil Karyesine ayrılmıştır.Deftere göre Dirmil Elvan,Hacı Mehmediş ,Hasan ,Ali Fakı ,Kal...?,İbrahim ve Ivaz Şah ile Mustafa adlı şahısların hisselerinin bulunduğu bir tıvardır.Bu deftere Dirmil de yaşayan 315 erkek nüfus kayıtlıdır.

⁸³ Gölhisarı ,Türkler tarafından fethedilen bölgede ilk yerleşim yeri olarak kurulan yer.Daha sonraları Ulu Köy Kurulmuştur.Yani Armutlu. Türkler eskilik ,asalet vs... bakımların dan özelliği olan yerleri bilindiği üzere "Uluğ" - Ulu adıyla vasıflandırmışlardır. 1329 'da Arap Seyyahı Batuta'nın ziyaret ettiği Gölhisar eski Gölhisar'dır.Gölün yakınları yakınlarında "Şehir yurdu olarak bilinen yerde idi.1800 yıllarından itibaren dağılmaya başlamış zamanla burada ki insanlar Horzum Köyüne katılmışlardır.184 1-1842 yılında yazıldığını tahmin ettiğimiz Temettuat Defterinde "Şehir" kısmında az bir hanenin kaldığı gözüküyor.Bir müddet sonrada tamamen dağılarak haritadan silinmiştir.Bazı belgeler de Nefsi Gölhisar olarak da belirtilmiştir.

⁸⁴Başbakanlık Osmanlı Arşivi(BOA). BOA.TT.d.30.Sayfa 32-33

⁸⁵ BOA.C.ADL.36/21

Ve defterde Dirmil' in hasılı yani toplam geliri belirtilmektedir. Gelirleri Hınta(Hınta) ,Sair (Arpa) ,bağ,bostan,ağnam (Koyun keçi vergisi),ceviz ,Katran ,kovan (bal) v.s öşürleridir⁸⁶. Ayrıca yaylaklarına yazın çıktıkları kışın ise indikleri belirtilmektedir⁸⁷. "Has çiftlikleri sipahiler kendüleri ekerler ve dikerlermiş " şeklinde bir bilgi verilmektedir⁸⁸

Göhlisar Kazasının o devrine göre Dirmil ,en çok nüfusa sahip yerleşim yeridir. Göhlisar'ın kendisi bu nüfusun üçte birine ancak sahip olduğu görülmektedir. Tapu Tahririnin yapıldığı zaman Osmanlı Devletinin her bakımdan zirveye çıkmaya başladığı çağa rastlamaktadır.

Bu devirin arkasından yani Fatih'ten sonra oğlu ikinci Bayezit devri başlamış ;ancak o sıralarda İran'da aslen bir Türk devleti olan Şah İsmail'in ihya ettiği Safevilerin güç alanı olarak Anadolu'ya yayılmak arzuları ilişkileri son derece kötü bir seyre yöneltmiştir. Bayezit'in yumuşak idaresinden faydalanan Şah İsmail bir yerde kendinin kurduğu Kızılbaşlık (o sıralarda Aleviliğin müfrit bir kolu şeklinde tezahür etmekteydi) anlayışını batıya doğru yaymak istiyordu. Bir çeşit Türkmen Aleviliği olan mistik ideolojisini Anadolu'ya özellikle Teke ,Hamit,Menteşe Sancaklarına ihracı için Halife adını verdiği propagandistlerini gönderen Şah İsmail, kısa bir süre sonra bu bölgelerde onun düşüncesini paylaşan hiç de azımsanmayacak büyük bir taraftar kitlesine sahip olmayı başardı. Liderliğini Kızıl Kaya Nahiyesinden Şah Kulu'nun yaptığı Osmanlı tarihçilerinin "Kızıl Kaya Türkmanı" olarak vasıflandırdıkları bu kitlenin getireceği kötülüğü gören Osmanlı Devleti 1502 yılında gerek Tekeden gerekse Hamit Elinden çok sayıda Şah İsmail taraftarını Egede ki Modon ve Koron adalarına sürgün etmiştir. 1510' da Teke İli Türkmenlerinin yoğun olarak katıldıkları isyancılar Korkut Eli ve Elmal'yı yakıp yıktıktan sonra Göhlisar'a yöneldiler. Hisarı kuşatıp aldılar kadının 50000 akçasını gasp edip öldürdüler sonra meyyitini dört parça ederek dört ayrı yere astılar. Subaşıyı öldürüp ve daha çok sayıda

⁸⁶ BOA.T.T 30.Sayfa 84

⁸⁷ BOA.TT.30.Sayfa 85

⁸⁸ BOA.TT.30.Sayfa 85

ayandan ve kaza büyüklerinden sayısız insanı telef ettikten sonra Burdur'a yöneldiler. Bu sırada Gölhisar köylerinde yaşayan ve sürgün edilmeyen çok sayıda Surhser (Kızılbaş) çoluk çocuk Şah Kulu'na katıldılar 20000 kişi ile Burdur'a gelen Şah Kulu burasını harap ederek iki bin asker ile beş yüz sipahiyle beraber sayısız insanı katletmiştir⁸⁹. Bu korkunç olaylar bölge hayatına büyük bir darbe vurmuştur. Daha sonra isyan hareketine devam eden Şah Kulu beraberindeki insanları da alarak İran'a doğru yola çıkmıştır. Karşısına çıkan Osmanlı kuvvetlerini bir bir dağıtan Şah Kulu, Sivas yakınlarında yapılan bir çatışmada yaralanarak ölmüştür. Yollarına devam eden Türkmen taifesi İran'a geçmişler oraya yerleşmişlerdir. Hamit ve Teke'den giden Türkmenler İran tarihine hep Tekeliler adıyla yer etmişler ve bu ülkenin tarihinde mühim roller oynamışlardır⁹⁰. Bu olaylar sonunda Gölhisar'ın bir çok köyü sürgünler, kıtaller, göçler ile ıssızlaşmış, harabeye dönmüşlerdir⁹¹. Dirmil'in 16. yüzyılın başlarında patlak veren ve büyük bir yıkıma sebep olan Şah Kulu isyanından etkilenmemesi söz konusu değildir. Zaman zaman tam bir çapula dönüşen olayların Dirmil gibi refah seviyesi yüksek sayılabilecek bir yeri boş bırakacağı düşünülmemelidir.

İkinci Tapu Tahrir defteri 1522 yılında yapılmıştır. Hamit Livası Mufassalı defteri TT121 olarak da bilinir. Köy, İskender veledi Emir, Ali veledi İbrahim, Sinan veledi, Ali ve Nasuh ve Ahmet ve Hızır veledi Ali ve Hızır ve Bekir veledi İlyas ve Seydi ve Ahmet'in tımarlarıdır.

Dirmil Karyesinde bu deftere göre 245 nefer mevcuttur. 1478 senesine göre nüfus azalmıştır. Bu azalma da büyük bir ihtimalle Şah Kulu isyanının rolü olmuştur. Bunların kırk sekiz kişisi Sipahi zadedandır Yani Sipahi oğludur⁹². Ayrıca 4 kişi köprücü yani köprüyü koruyan 9

⁸⁹ Zeki ARIKAN, 15-16. Yüzyıllarda Hamit Sancağı, İzmir -1988. Sayfa 21

⁹⁰ Şehabettin TEKİNDAĞ, Teke Eli ve Tekeli Oğulları. İstanbul-1977. Sayfa 61

⁹¹ Bu köylere Güney, Yeğenli, Aşağı Çavdır, Kılavuzlar örnek verilebilir. Bir çok köyde adeta mezraya dönüşmüşlerdir.

⁹² Sipahi :Osmanlı süvari askeridirler. Kendilerine verilen gelir getiren dirlikler verilir buradan aldıkları gelire göre Cebelu'yu savaşa katılacak askeri donatır ve tüm masraflarını karşılarlardı

kişide bunlar Resul adında biri ve oğullarıydı Kızılkıran Derbendini korumak için derbentçi kayıt edilmişti⁹³.Hınta geliri 6400 Akça,Sair (Arpa) 1410 Akça,Bağ 800 Akça,Bostan 50 Akça,Resm-i Çift1568 Akça Resmi bennak 1668 Akça, Resmi Ganem (Koyun)992 Akça, Resmi mücerret 234 Akça, Asiyap (değirmen) 2 kıta 240 biri harap Akça, Katran 350 Akça ,badı heva 873 Akça ,yaylak 150Akça,kovan 350 Akça ,Koz ağacı yani ceviz (Escarı bağ) ... gibi gelirler mevcuttur.Toplam hasılı 15635 Akça olup sekiz hisseli bir tımar⁹⁴ Bu veriler ışığında Dirmil 'in o sıralardaki koyun varlığını hesap edebiliriz.Genel kabul Hamit Sancağı için koyun sayısı ile 2 çarpımıdır.2x992=1982 .Her devirde vergi kaçırma olduğundan buna yüzde 20 ilave edersek yaklaşık 2300 koyuna baliğ olur ki koyunculuk günümüzde de Dirmil için önemi korumaktadır.Bunun yanında halen devam eden arıcılık ve katrancılık o sıralarda da gelir getiren işlerdendi. 1538 tarihli 438 No'lu Muhasebe i Anadolu Vilayeti Hamit Livası defterinde Dirmil ile ilgili rakamlar, 121 de ki sayıların aynısını vermektedir.Yalnız hane sayısının 197 olduğunu burada zikredelim.1568 yılında yapılan tahrir de nefer sayısı 552 görülüyor.Büyük Dirmil ve Küçük Dirmil olarak iki köy yazım yapılmıştır.Daha önce Küçük Dirmil'in o sıralarda dışarıdan gelen Yörükler tarafından kurulduğunu vurgulamıştık. Köyde yine kalabalık bir sipahi zade topluluğu ve derbentçiler bulunmaktaydı⁹⁵ TT 786 defterin den 1655 senesinde ,Hamit Sancağında 215 mevcutlu sipahi var iken ,3'ü Dirmilli Olan Mustafa ,Hamza ,Bali adlarındaki sipahilerle toplam 71 'i fermanı şerif ile sefere gittiklerini anlıyoruz⁹⁶.

Hicri 1042 yılında yani 1631 'de yapılmış olan bir sipahi yoklamasında 1401 Akçalık bir gelire sahip İsa adındaki Dirmilli bir sipahi şöyle tanımlanmaktadır."Saru Sakallu,Gök ala gözlü" ⁹⁷

⁹³ Derbentçi:Geçitlerde yolların güvenliğini sağlayan genellikle Yörük taifesinden insanların üstlendiği görevli.

⁹⁴ BOA TT121 .Sayfa 84,85,86,87,88

⁹⁵ Zeki ARIKAN,15-16. Yüzyıllarda Hamit Sancağı , İzmir -1988.Sayfa 70

⁹⁶ BOA TT786.Sayfa 116-117-118.

⁹⁷ BOA.DFE.RZ.D 1048.Sayfa 299

İlk iki yazımda (tahrirde)Dirmil de ki erkek isimlerini incelersek genel olarak kişi adlarının İslami Kültürün yapısını aksettirdiğini görürüz.

Ali ,Veli,Mehmet,Ahmet,İbrahim,Hasan,Hüseyin gibi adlar çoğunluktadır.Bunun yanında medrese kültüründen oldukça uzak olan Dirmil eski Türk isimlerini de bolca yaşatan bir yerdi.Eski Milli Türk özel isimlerini sinesinde titizlikle koruyan Dirmil ,Anadolu'nun bir çok yeriyle beraber medrese kaynaklı kültürel yapının 17.yüzyıl son çeyreğinden sonra yaygınlık kazanmasıyla birlikte bu isimleri terk etti .Dirmil'de adı geçen TT 30 da görülen eski Türk adları:

Küleç(Güleç),Elvan,Tuğrul,Muğan(Kadimden Türk adıdır.Göktürklerin ünlü kağanlarından birisi bu adı taşıyordu.

Mkan(Han)Dündar,Beylerhan,Emre,Bektimur,KulanŞah,Bulaç,Arsal,SalurBey,Üzegür(Özgür),Çi iş,Çandar,Ulaş,Otamiş,Çoban,Kayaluhan(Kayılıhan)Saru,Saruhan,Ölmüş,Bektaş,Turahan,Yayla Bey,Kündoğmuş(Gündoğmuş),Satılmış...

TT121 Defterinde bulunan isimler:

Turahan, Timur oğlu Göçe,

Durmuş,İvaz,Aydın,Bulaç,Kümeç(Kömeç),Baclı(Bacu),Bali,Turalı (Halen Durali olarak devam ediyor.Yanlılıkla Dur ve Ali isimlerinin birleştirilmişti sanılır ki bu doğru değildir.Dede Korkut Hikayelerindeki Oğuz kahramanlarından biri bilindiği üzere Kan Tura-

lı'dır),Türkemiş(Dürkemiş),Köpek (Bu isim bu gün çok farklı bir kullanışa sahiptir. Ki Türklerde uzun asırlar kişi adı olarak verilmiştir.Selçuklunun ünlü vezirlerin den biri bilindiği üzere Sadettin Köpek adını taşıyordu) Kolgaç, İmanç(Eymenç?),Turhan,Kutlu

Han,Kılıç,Turgut,Turak(Durak),Satılmış,Umurçak,Keççi(?),Boğaç(Buğaç),Argun,Urhan,Bozca,B ekmiş,Torlak,Emirşah,Menteş,Karagöz,Karaman,Turbali,Onmamaış,Patlamış,Saltık,Kuş,Acur...

Bu isimlerde bir ilginçlik daha görülüyor.Özellikle Kıpçak ve Peçenek Türklerinde görülen "Han" adının eski Dirmil deki sıklığıdır.Oğuz Türkmenlerde "Han " dan daha ziyade "Bey" kullanılır ki " burada bey de bulunmaktadır.Bölgeye Moğolların önünden Anadolu'ya gelen çok sayıda Kuman Kıpçak Türk'ünün geldiğini yukarda bir bölüm de belirtmiştik.

Dirmil ,16.Yüzyıl müsellemler ocakları bulunan bir yerdi.Müsellemler Osmanlı Devletinde atlı olarak orduya katılan askerdi.devlet ona gelir getiren bir çiftlik yani toprak verir ve toprağın gelirleri ile en az 10 kişilik bir grubu askere götürmekle mükellef olurlardı Sipahilere benzer bir yapıya sahipti.Müsellemin bu sahip olduğu çiftlik müsellemler çiftliği adıyla bilinirdi.Her müsellemler çiftli bir ocaktı.Müsellemlerle bağlı olan ocak mensuplarına "Yamak "denilirdi.Yamaklar savaşlara geri hizmetlerini görmek için müsellemlerle katılmak zorundaydılar .17.Yüzyıl başlarından itibaren müsellemlerlik kaldırılmıştı.Dirmil de iki müsellemler ocağı vardı.her birinde en az onbeş 'er yamak bulunuyordu⁹⁸.Bu iki çiftlik "Göksuvaranı ve İrüce (?) ocaklarıydı.1545 yılında yazılmış müsellemler defteri 244 'te Göksuvaranı çiftliğinde bir değirmen ,...bey değirmeni adında bir değirmende İrüce (?)de görünmektedir⁹⁹.

Mesela 594 Nolu piyade ve müsellemler hanelerin mevcudunu yoklama defterinde iki ocakta 10 hane tahrir olunmuştur.Bu defterde Gölhisar Kazasında 48 hane müsellemler ocağının varlığı kayıt edilmiştir¹⁰⁰.

Fatihle başlayan Osmanlı Devletinin yükselişi 16. yüzyılın üçüncü çeyreğine kadar sürmüştü ve gücünün zirvesine ulaşmıştır.Her büyüme bünyesinde beraberinde gelecekte onu yok edecek veya hastalandırarak bir takım zararlıları da taşır.İşte bu hızlı büyüme Osmanlıda da daha Fatih'ten itibaren ileride sosyal bünyeyi kemirecek zararlıları da içine almıştı.İlki devşirme sal-

⁹⁸ BOA.TT 626 1586 tarihli Müsellemler Defteri .Sayfa 268-269.gerek 244 Nolu ve gerekse 179 Nolu defterlerde birbirinin benzeri bilgiler tekrar edilmektedir.

⁹⁹ BOA.244.Sayfa 149

¹⁰⁰ BOA.594 Sayfa 90-91

tanatınıdır .Başlangıcı Fatih devridir. Sonucunda Türk hanedan ailelerin bir bir ortadan kaldırılmaları ilerde doğacak sıkıntıların ilk adımı olmuştur.Bir savaşla Suriye'yi Mısıra kadar bir diğer savaşla da Mısır'ı alan Yavuz ve akabinde başlayan İran savaşları ,batıda ise Kanuni ile tırmanan Avrupa seferleri ülkeyi bir müddet sonra büyük bir ekonomik krize sürüklemiştir.Daha Kanuni zamanında ordunun sürekli seferlerde oluşu dolayısıyla iç güvenlik büyük zafiyetler göstermeye başlamıştır.Ordular, serhatlar de zaferden zafere koşarken; askerden boşalan Anadolu'nun her yanında sayısız eşkiya kol gezmeye başlamıştır.Bu ilk hareketler 17.yüzyıl Celali isyanlarının ilk nüvelerini teşkil etmişlerdir.3.Murat devriyle birlikte sosyal huzursuzluk had safhaya ulaşmıştır.Devşirme saltanatı gücünün zirvesine doğru adım adım ilerlemiştir .Ehliyetsiz kişilerin başta sipahi ocakları olmak üzere, devletin tüm kurumlarında yaptıkları tahribat büyük kargaşaları beraberinde getirmiştir.Üstüne üstlük bu yüzyıl başlarından başlayarak yaklaşık elli yıl süren ve tarihçilerin "küçük buz çağı" dedikleri bir zaman dilimi tarımsal düzeni tamamen bozmuş devlet gelirleri iyice kurumuş ,halk perişan bir vaziyette açlıkla boğuşur olmuştur.Ve bu yıkım , sosyal çalkantı ve siyasal anarşiyi iyice körüklemiştir.Başlayan Celali isyanlarının en büyük nedenlerinden birisi de budur. Özellikle sipahiler , dirliklerinin çarçur edilerek ellerinden alınmaları veya kıtlık sonucu, buraların verimsizleşmesi gibi haklı haksız sebeplerle dağlara çıkmışlar ; böylece Anadolu yıllarca adeta bir yangın yerine dönecek devreye girmiştir.İlk huzursuzluk Suhte olayları ile başlamıştır.Suhte adı verilen medrese öğrencileri; tüm Anadolu'da özellikle Hamit ve Teke Sancaklarında büyük olaylara sebep olmuşlardı.Dirmil'in dahil olduğu Gölhisar çevresi de bundan nasibini almıştır.Bilhassa Gölhisar Er Köyü, Suhte olaylarından ötürü sık sık adı arşiv belgelerinde adı geçmektedir.Burdur –Gölhisar bir çok Celali yani dağ taifesinin faaliyet gösterdikleri yerlerdendir.Deli Mehmet,Kınalıoğlu(sonradan paşa oldu) ,Derviş Nazar,Katırcıoğlu,Kara Cafer,Kulaksız oğlu gibi kişiler başlarına topladıkları en az dört yüz bazen dört-beş bin eşkiya ile tüm bölge-

yi tarumar etmişlerdi.Bunlardan bazıları Hamit ve Teke'nin yanında Afyon Karahisar,Menteşe,Aydın hatta Bursa sancaklarında da büyük yıkımlar da bulunmuşlardı¹⁰¹.

Netice de 1650 'li yıllara kadar azalarak süren bu kargaşada diğer adıyla "Büyük Kaçgunluk" Devrinde toprak düzeni altüst oldu .Ekonomik kaynaklar büyük zarar gördü.Sipahilik kurumu tamamen çöktü.Onların çöküşü beraberinde Anadolu ve Rum elinde tarımı yok edecek boyutlara geldi Köyler boşaldı .Hatta bazı köyler yeniden göçer hayata başladılar.Şöyle böyle dirlik düzeni sağlama da büyük etkileri olan Sipahilerin çeşitli yollarla yok edilmeleri ayrıca Fatih devrinden başlayan ,Hanedan eski Türk ailelerin dağıtılmaları sonunda bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren yeni bir mütegalibe sınıfın türemesi sonucunu doğurdu .Ayanlar ...

Büyük Kaçgunluk devrinden sonra Gölhisar köylerinin bir çoğunun bir şekilde dağıldıkları ve harabeye döndüklerini anlıyoruz.Çünkü 17. yüzyıldan sonra eskiden mevcut olan köy isimlerinin birden anılmaz olduklarını ,18 .yüzyıl başlarından sonrada yepyeni bazı köylerini adlarının geçtiklerini görüyoruz.

Mesla:Anbarcık,Çavdır,Kızıllar,Bayındır,Dirmil,Yamadı,İshak.Büyükalın,Ulu,Horzum,Dengere,Avara,Genç Ali,Süleyman,Yusufoça köylerinin adları devam ederken daha önceki yüzyıllarda adı bilinen bir çok yerleşim adı artık anılmaz olmuşlardı.Sebebini bilmediğimiz bu silinişin gerçek nedeni büyük bir ihtimalle "Suhte ve Celalilik olaylarıydı"

Dirmil ,geçmiş zaman dilimin de anlaşılıyor ki hep tarihi Gölhisar'ın içinde idi .4.Murat devrinde yeni bir teşkilatlanma biçimi geldi.Sancaklar içinde belirli bölgeler"Mukataa" adı verilen birimlere dönüştürüldü." Has" da denilen yani gelirleri belirli yerlere gidecek şekilde örgütlenen bu yapılar bazen bir sancak büyüklüğünde topraklara ad oluyordu.Dirmil'de 4.Murat'tan

¹⁰¹ Bu konuda geniş bilgiyi sitemizin "Burdur Araştırmaları –Burdur Gölhisar Havzası Tarihi Kızıllar "bölümünde bulabilirsiniz

itibaren kurulan "Türkemiş Hassı " içine dahil deldi."Türkemiş" o zaman a kadar bölgede yaşayan büyük bir nüfusa sahip Yörüklerin adıydı ve böylece bu Has'a isim olarak verildi.Türkemiş Has'sının merkezi Burdur'du.Has kazaları :Burdur,Kemer,Siroz ma Tefenni,Göhlhisar,Irla(Erle)ma Yavice (Yeşilova),Göhlhisar Karağaç'ı (Acıpayam ve Kızılhisar çevresi)ve Teke Kaş Kazası Kalkan bölümü.Has voyvodalarca idare edilirdi.Hamit Kazası Hamit Mütesellimliği (Isparta ve Kazaları ve Ağlasun) ve Türkemiş hassından ibaret olan iki bölümden meydana geliyordu.Bir ara 1818 -1828 yılları arasında veya başka tarihlerde Burdur 'da mütesellimlik olduysa da bundan vazgeçilerek tekrar "HAS "a döndürüldü¹⁰².Türkemiş Has'sı Haremeyn i Şerif vakfıydı.Yani gelirleri Mekke ve Medine şehirlerine harcanıyordu.

1683 yılındaki 2.Viyana Bozgunu ,çöküşün başlangıcı oldu.Bu aynı zaman da devşirme sınıfının da sonunu hazırladı.Devşirme takımının son aldığı kelle Kara Mustafa Paşanın kellesidir diyebiliriz.Artık bu tarihten sonra devlet, halka dayanmak onun içinden yeni bir yönetici sınıfının ortaya çıkmasına imkan hazırlamak zorunluluğunu hissetmeye başladı.Bu kavrayış 19 .yüzyılda hızlandı ,Abdulhamit Han devrinde yönetici kadro tamamen yeni bir sosyal zemine dayanmaya başladı.Yeni okullara halk çocuklarının girmeleriyle bu mecraya yönelik bir zorlamaya gerek bırakmadı.Ordu komutanları köken olarak artık devşirme sınıfından değil halkın çocuklarına dayanır oldu.

18.Yüzyılın başlarından itibaren yukarda da işaret ettiğimiz üzere devlet gücünü koruyabilmek için ülkede yeni bir idareci sınıfını ortaya çıkarmaya başladı.Ayanlar.Bu taife bir şekilde eski sipahi tımarlarını ele geçirerek veya çeşitli yollarla zenginleşerek gelişen ailelerdi.özellikle maddi güç onları devlet için vazgeçilmez kıldı.Yeri gelince yüklü bir parayı devlete iane olarak verip karşılığında bir çok yolsuzluğun ört bas edilmesi adetten olmuştu.Elbette bu da bir yere kadardı.Sınırı aşınca kelleri gidiyordu bu zümrenin .Ayanlık babadan oğula intikal edebiliyordu.Hepsinin" Kapı Askeri" adında silahlı askerleri vardı.Yeri gelince rahatlıkla halktan insanlara

¹⁰² Burdur Şeriye Sicili 5 Nolu defter i Sayfa 141

bir suç atıp sonra onları infaz etmek ayanları olağan işlerindendi.Çağrılınca askerleriyle birlikte savaşlara katılırlardı.Onların masraflarını da el altından veya resmen halka ödetilirdi.1836 yılına kadar devam eden ayanlık uygulaması yapılan reformla bu yapıya son verildi.Ayanlık Gölhisar çevresinde de mevcuttu.Ayrıca Türkemiş kazalarının hepsinde ayanlar hüküm sürüyorlardı.Burdur da ayan denilmeseler de bir Çelikpaşalar ailesi Cumhuriyet 'in ilk yıllarına hatta sonraki yıllara kadar hüküm sürmüşlerdir.Bu aile mensupları Hamit ve Teke Sancaklarında uzun zamanlar yönetimde söz sahibiydiler.Bazan Mutasarrıf bazen Mütesellim,bazen de hanedan aile olarak hep ön planda oldular.Gölhisar da Şeyh Hüseyin Oğulları,Kemer de Katırcıoğulları,Tefenni de Mesut Beyler ,Yeşiova da değişik aileler .Bunlardan Şeyh Hüseyinoğulları adı geçen kazaya tam fasılasız 130 yıla yakın hükmettiler.Önceleri Ömer Ağa adında bir şahıs Kaza ayanı iken Dengere de büyüyen bir aile olarak Şeyh Hüseyinoğulları 1730 dan sonra ayanlığı kaptılar.Sırasıyla Hüseyin Ağa oğlu Hasan Ağa sonra diğer oğlu Osman Ağa sonra onun oğlu Abdurrahman Ağa ayan oldular.Hepsi birbirinden zalim kişilerdi.Yalnız kaynaklardan Abdurrahman Ağanın daha mutedil daha insafli bir kişilik olduğunu anlıyoruz.Gerek Hasan gerekse Hacı Osman zulümleriyle bu gün bile hatırlanmaktadırlar.

Mesela Hacı Osman Ağa 1763 yılında 500 leventdatı haşeratı ile Nefsi şehri Horzum

(Eski Gölhisar) ,

Dirmil Köyü,Ulu Köy,Çam,Yusufça,Gençali,Evciler,Avare(Avara),Karapınar,Sorkun,Kara(?) köylerine hücum ederek sayısız insanı katletmiş ve mallarını gasp etmişti.

Dirmil Köyüne yapılan saldırı bir arşiv belgesinde şöyle anlatılmaktadır " Mübarek Cuma gicesi dört beşyüz leventdatı haşerat ile Hacı Osman nam bisevap hücum edip, Cuma namazı vüsata değin harbi kefereler ile cenk ider misüllü muharebe ve mukatele sonunda ondört neferi katli evlerindeki eşyalarını gasp ve diğer emvallerini sürüp gitmiştir¹⁰³." Çiftliğine baskın

¹⁰³ BOA.C.T.ADL 1904

yapılan kişi Dirmilli Hacı Osman Ağa idi.Anlaşılan o dur ki Dirmil'e hücum eden Hacı Osman'a karşı hem de 500 kişilik bir silahlı güce saatlerce direnebilecek bir silahlı insana sahip olan Dirmillileri de yabana atmamak gerekmektedir. Dirmil 'in bu büyük darbeyi yemesinin nedeni güya Hamit Mutasarrıfınca Hacı Osman'a ordu için gerekli vergiyi toplama emri vermesidir.Hacı Osman bu köyler bana karşı geldiler, vergilerini vermediler demektedir.Ortada bu ailenin çoğu zaman yaptığı gibi ,tipik bir zalimlik gösterisidir.Bu ve benzeri zulümler çoğu zaman örtbas edilse de İstanbul'a bildirildiği de oluyordu.Şikayet üzerine bölgeye bir tahkikat çavuşu gönderilir o da yaptığı tahkikat sonunda görüşlerini bildirirdi.Suç ağırsa o kişi görevden alınır yerine yine aileden birisi Ayan yapılırdı.Yine öyle olmuş Hacı Osman görevden alınarak kardeşi Hasan ayan olmuştur.Büyük ihtimalle haksız yere malları için öldürülen insanların boşuna öldükleri kalmıştır.Büyük bir kıtal yaşayan adı geçen köyler başta Dirmil ahalisi olmak üzere saraya Hacı Osman'ı şikayet eden bir dilekçe vermişlerdi.Bu arz da mührü bulunan Dirmilli'ler şu kişilerdi:Hacı Osman,Hacı İbrahim,Hacı Mustafa,Hacı Nebi,...Mehmet,Ali Efendi İmam ,Molla İbrahim İmam,Molla Veli Müderris(?) Koca Ali Oğlu Mehmet....

1817 yılında Dirmil 'e müceddeden Hacı Kerim adında bir zatın cami yaptırdığını cami imamalıği için yazılmış bir tevcihaatın varlığından anlıyoruz¹⁰⁴.

18.yüzyıl sonlarına doğru Teke civarında güçlenen başka bir aile olan Tekeli Hacı Mehmet Ağadır.Mehmet Ağa , büyük bir hırsla ve hilekarlıkla ,Teke Mütesellimliğini ele geçirdi.Özellikle de Osmanlı Devletinin batı sınırlarında büyük gailelerle uğraşmasından istifade ederek, önce Teke sonra Hamit Sanacağında hatta Denizli de 18. Yüzyılın sonlarında yürüttüğü genişleme politikası ile söz konusu yerlerin bütün gelir kaynaklarının ele geçirdi.Ancak tekrar ayan olan Hacı Osman çeşitli manevralarla bu gözü doymaz adamın tasallutundan Gölhisar çevresini korudu.Hacı Mehmet'in ölümü ile Teke mütesellimliğini üstlenen oğlu İbrahim Bey,sonraları isyan edip Antalya Kalesinde sığındı. Uzun müddet dirense de akabinde

¹⁰⁴ BOA.C.Telhis 1082/1964

ortadan kaldırıldı 1814. Dirmil'in bağlı olduğu Gölhisar çevresi de böylece rahat bir nefes almıştı muhakkak.

Fazla sürmedi bu sefer Gölhisar ve diğer Türkemiş Kazaları başka bir doymak bilmez bir kişinin tasallutuna maruz kaldı. Erle (Yeşilova), Tefenni, Kemer ve Gölhisar halkını soyup soğana çeviren bu kişi Türkemiş Voyvodası Karaosmanzade Ebu Bekir Ağadır. Bir müddet onun zulmüne ses çıkaramayan kaza halkları sonunda dayanamayıp durumu Devlet merkezine arzı hallerle ilettiler. Başta Gölhisar Naibi ve Kaza Ayanı Şeyh Hüseyinzade Abdurrahman Ağa ile içlerinde çok sayıda Dirmilli yanı sıra diğer köylerin ileri gelenlerin bu belgelerde mühürleri görülmektedir yıl 1824. Dirmillilerin kimler olduğuna bakacak olursak: Hacı Osman, Osman, Elhac Mehmet, Mehmet, İmam Hatibi Murat Karye i Dirmil¹⁰⁵ Sonuçta yapılan mahkeme de suçlu bulunan Bekir Ağa'nın idamına kara verildiyse de daha sonra İstanbul'da yapılan başka bir mahkeme de idamı kaldırılarak sürgüne gönderildi.

Dünyanın çeşitli bölgelerinde inanılmaz bir sömürü düzeni geliştirerek oldukça güçlenen Avrupalı sömürgeciler; gözlerini Osmanlı topraklarına dikmişlerdi. Merkezi idarenin oldukça zayıfladığı ve Hindistan'a geçiş yolu olan ve zengin topraklara sahip Mısır, onlar için oldukça cazip bir bölgeydi.

Mısır'ı büyük bir kurnazlıkla Osmanlıdan ayırmak isteyen batılı emperyalistler kendilerini en uygun uşağın Kavalalı Mehmet Ali Paşa olduğunu anlamakta gecikmediler. Aslen Kavalalı bir dönme aileden gelen bu zat, batılı güçlerin yardımları ile oldukça güçlenmiş ve sonra İstanbul'u ele geçirebilecek bir güce kavuşunca ordusunu Osmanlı Devleti üzerine saldı. Oğlu İbrahim Paşa ardı ardına galibiyetlerle Kütahya önlerine kadar geldi. Bir yandan da Anadolu'da ki bazı sancakların ahalisi üzerinde onların bir takım rahatsızlıklarından faydalanarak etkili olma gayretine düştü. Burdur ve Isparta onun ilgi alanlarından biriydi. Osmanlı Hükümeti olay

¹⁰⁵ BOA.HAT541/26740-A

fark edilince ,Konya üzerinden buralara askeri kuvvetler sevk etti.Göhlhisarla birlikte Karağaç ı Göhlhisar (Acıpayam) İbrahim Paşa'nın ilgilendiği yerlerdendi¹⁰⁶.

1839 yılı Osmanlı Devletinin ünlü reformlarının yapıldığı yıldır.Bunlardan birisi de yönetim yeniliğidir.Eski sistem bırakılarak yeni vilayetler kanununun kabul edildi . Eskiden beri merkezi Kütahya'nın olduğu Anadolu Vilayetine bağlı Hamit Sancağı (Livası) bu sefer Konya Vilayetine bağlandı.Ayanlık ve Has sistemi kaldırılınca Hamit Sancağı Hamit Muhassıllığı ve Dirmil'in bağlı olduğu Türkemiş Has'ı kazaları Burdur Muhassıllığı adıyla Konya Vilayetine bağlandı.Dirmil ,Göhlhisar Kazası içinde kalmaya devam etti.Ancak hİcri 1256(1840) yılında Burdur'da muhassılın yanlı tutumunu bahane eden Çelikpaşalar sülalesi ve müttefikleri ünlü Fetaret olayını başlattılar.Burdur ,büyük bir kaosun içine düştü .Aylarca süren bu isyanı Konya ve Antalya dan gelen askerlerce bastırdı.Muhassıllık iptal edilerek Burdur ve diğer kazalar doğrudan Hamit Muhassıllığına bağlandılar.Bu yeni uygulamanın getirdiği büyük bir huzursuzluk ve tam bir güvensizlik ortamı olmuştur.Çünkü merkezi idarenin oldukça uzak bir yer olan Isparta'ya gitmesi devlet kontrolünün zayıflaması demektir.Eskiden iyi kötü ayanlar vardı idareyi şöyle böyle yapıyordu.Ancak bu sefer tamamen idaresizlik gelmişti .Eşkiyalık hareketleri özellikle Göhlhisar Kazasında aldı yürüdü.Halk zorluklar içinde kıvranıyordu.Bir yandan harple bir yandan yoksulluk üstüne üstlük bir de eşkiya baskısı .Burdur ileri gelenleri zaten eskiden beri var olan Isparta –Burdur anlaşmazlığının vermiş olduğu rahatsızlığında etkisi ile harekete geçtiler.Konya ve İstanbul'a heyetler gönderildi .Kadimden beri Türkemiş Kazalarının ayrı bir idaresi olduğu vurgulanarak Burdur ve diğer Has ı Türkmeni Halis Kazalarının (Göhlhisar Karağaçı Göhlhisar,Tefenni ma Siroz,Kemer i Hamit,Irla ma Yavice) ayrılıp tekrar Muhassıllık olmasını istediler.Bütün devlet memurlarının maaşlarını ödemeyi taahüt edip gerekli teminatı göstererek Burdur'un bir muhassıllık olarak tescilini sağladılar.Yıl Hicri 1266-

¹⁰⁶ BOA. HAT-0383/ 20609A

Miladi 1850.1851 yılında da Gölhisar ve diğer eski Türkemiş Kazalarını Burdur'a bağlandı.1852 senesinde de Sancaklık hakkını aldılar¹⁰⁷.

Bu arada 1839 yılında ilk defa nüfus sayımı yapıldı.Ve halkı vergilendirmek amacıyla bir Temettuat (Varlık tesbiti) yaptırıldı.Yazımlar ve tespitler Temettuat Defterleri olarak kaydedildi . Halen defterler BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivinde) muhafaza edilmektedirler.Defterler; Köylerin ,kasabaların ve şehirlerin tarihi açısından son derece kıymetli bilgileri saklamaktadırlar.Dirmil'e ,513 Nolu Gölhisar Kazası Temettuat Defterinin 227-261 sayfaları ayrılmıştır.Defterde hane sayısı 159 `dur.Sırasıyla Dirmil haneleri ve bu hanelerin aile reisleri şu kişilerdir.

1-Kurt veya Kürt (Lakap) Yusuf Oğlu Molla Osman 2-Koca Ömer Oğlu Muhammet (Mehmet) 3-Eyup Oğlu Resul (Pazarcı)4-Eyup Oğlu Yakup 5-Macar Oğlu Ebu Bekir 6-Beşikci Oğlu Ali Efendi (Muallimi Sıbyan yani ilkokul ayarı mektebin hocası) 7-Mahmut Oğlu Osman (Firar etmiş) 8- Çolak Oğlu Dur Ali 9-Karagöz Oğlu Muhammet (Mehmet: Katrancılık yapıyor)10-İbrahim Oğlu Eyyub (Katrancı) 11-Nebi Oğlu Ahmet 12-Nebi Oğlu Süleyman (Tahsili Ulumdan)13-Macar Oğlu Mustafa 14-Sarıca(Sarı ...) Oğlu Ali 15-Halil Oğlu Yusuf 16-Macar Oğlu Hüseyin 17-Sarıca(?) Halil Oğlu Abdurrahman 18-Koca Ömer Oğlu Ömer 19-İlyas Oğlu Habib 20-Sarıca(?) Osman Oğlu Hasan 21-Osman Oğlu Durali 22-Mustafa Oğlu Osman 23-Kırcalı Oğlu Halil 24-Yunus Oğlu İbrahim 25-Hamza Oğlu Ali 26-Kırbaş oğlu Osman 27-Hıdır(Hazır ?) Oğlu Mehmet 28-Kurt(Kürt) Ali Oğlu Musa (Katrancı -ziraatçı)29-Osman Oğlu Hatip Ömer (Tüccar) 30-Hacı Süleyman Oğlu Ali 31-Küldür Oğlu Hasan 32-Oduncu Oğlu Ali 33 –Kırlı Oğlu 34-Molla Mustafa Oğlu İsmail 35-Celil Oğlu Veli 36-Deli Süleyman Oğlu 37-Nebi Oğlu Ali 38-Kel Ahmet Oğlu Abdullah 39- Gök (Köle ..?) Oğlu Yusuf 40- Gök (Köle..?) Veli Oğlu Hasan 41-Değirmenci Oğlu Kadir 42-İbrahim Oğlu Mehmet 43-Hacı Hatip Oğlu Hacı Mustafa Efendi 44-Osman Oğlu Osman 45-Abdurrahman Oğlu Nasuh (Çobancılık eder)46-Fettah Oğlu Fettah

¹⁰⁷ Geniş bilgi için bakınız sitemiz "Burdur-Gölhisar Havzası Tarihi .Kızıllar .Sayfa 36

47-Nasuh Oğlu Nasuh(Ameleci)48-Mısırlıoğlu(?) Ali 49-Koca Bekir Oğlu Mehmet 50-Durmuş Ali Oğlu Osman 51-Sadık Oğlu Ebu Bekir52-Kel Hasan Oğlu Hüseyin (Askerde)53-Bekir oğlu Osman 54-Molla Veli Oğlu İsmail 55- Bekir Oğlu Ömer 56-(?) A...Oğlu Hüseyin 57- Mustafa Oğlu Ahmet Ali (Hatap –oduncu)58-Ayvaz Oğlu Ali 59- Ayvaz Oğlu Halil 60-Koca Ömer Oğlu Halil 61-Değirmenci Oğlu Abdurrahman 62-Hacı Hafız Oğlu Yusuf (Tüccar)63-Mustafa Oğlu Molla Ali 64-Çoban Hasan Oğlu Çoban Hasan (Askeri Şahanede) 65-Hatip Oğlu Mehmet(Mahmut) 66-Hacı İbrahim Oğlu Ebu Bekir 67-Dengil (Dingil)Oğlu Musa 68-Dengil(Dingil) Oğlu Veli 69-Dengil (Dingil)Oğlu Hasan 70-Derviş Oğlu Yakup(Çoban) 71-Mustafa Oğlu Hacı İbrahim 72-Kara İbrahim Oğlu İsmail 73-Molla Sır(?) Oğlu Ebu Bekir (Ayan –Muhtar)74-Koca Ahmet Oğlu İbrahim 75-Berber (Biber) Oğlu Mustafa 76-Mahmut Oğlu Durali 77-Hasan Oğlu Habib 78-Abdulkadir Oğlu Mehmet 79-Yörük Oğlu Ahmet 80-Gök (?)İsmail Oğlu Mustafa 81-Kasap Hasan Oğlu Mustafa 82-Osman Oğlu Ömer 83-Çaman(Ciman –Ceman) Halil Oğlu Ahmet 84-Habib Oğlu Mustafa 85-Sipahi Oğlu (Ispaha Oğlu) Nasuh 86-Koca Mustafa Oğlu Veli 87-Memiş Oğlu Hasan Ali 88-Nebi Oğlu Osman 89-Fettah Oğlu Ali 90-Koca Yusuf Oğlu Yusuf91-Abdurrahman Oğlu Mehmet Ali 92- Ahmet Oğlu Halil 93-Mahmut Oğlu Yusuf(Ameleci)94-Hacı Mesut Efendi 95-Salih Oğlu Salih 96-Güleşci Oğlu Hasan 97-Kurt (Kürt)Oğlu Mustafa 98-Zeybek Oğlu İbrahim 99-Kel Ahmet Oğlu Hacı Hüseyin 100-Hıdır Oğlu Mustafa 101-Molla Hüseyin Oğlu Molla Hasan 102-Süleyman Oğlu Ömer 103-Arab Oğlu Ali 104- Molla Veli Oğlu Dur Ali 105-Güleşci Oğlu Hüseyin 106-Hüseyin Oğlu Halil 107-Tekeli Oğlu Osman108-Şaban Oğlu Dur Ali (Amele)109-Kır Ahmet oğlu Hacı Mehmet 110-Mustan(Mestan) Oğlu Hasan 112-Mustan Oğlu Osman (Amele) 113-İlyas Oğlu Mehmet 114 Kırılı(?) Hasan Oğlu Hasan 115-Ahmet Oğlu Kara Mustafa 116-Osman Oğlu Ebu Bekir 117-İbrahim Oğlu Hacı Mehmet Efendi 118-İbrahim Oğlu Ali Efendi (Tahsili Ulumdan)119-Nasuh Oğlu Ahmet 120- Kara Hasan Oğlu Abbas 121-Kanlı Oğlu Yusuf 122-Hacı Saka ? Oğlu Hüseyin 123-Hacı Hasan Oğlu Süleyman 124-Molla Süleyman Oğlu Mehmet Efendi (Tahsili Ulum olup bimal olup virgüsü yoktur)) 125-Molla Hasan Oğlu Veli 126-Hüseyin Oğlu Hacı Mustafa

127-Yörük Oğlu Ali 128-Tahta Musa Oğlu Mustafa 129-Kanlı Oğlu Hasan 130-Nebi Oğlu Hasan 131-Ali Oğlu Yakup(Katrancı)132-İlyas Oğlu Oğlu Resul 133- İlyas Oğlu Ali 134-Mustafa Oğlu Ali 135 -İlyas Oğlu Kara Mehmet 136-Değirmenci Oğlu Kör Osman 137 Ali Oğlu Abbas 138-Hıdır Oğlu Muslu *? Musa ... (Pazarcı)139- Muslu(Musa) Oğlu Hüseyin 140-Kara Nasuh Oğlu Musa 141-Kara Nasuh Oğlu Hasan 142-Hasan Oğlu Ali 143-Molla Nasuh Oğlu Ahmet 144-Nasuh Oğlu Ömer 145-Molla Yusuf Oğlu Osman (Amele)146-Hüseyin Oğlu Abdülkerim 147-Eyyub Oğlu Eyyub 148-Mustafa Oğlu Ebu Bekir 149-Çaman(Ciman) Oğlu Yusuf 150-Hilmi(Celebi-Çelebi ..?) Oğlu Mahmut 151-Mehmet Oğlu Veli 152 –Mehmet Oğlu Musa 153-Çomak (Çömek)Ömer Oğlu Ahmet 154-Hacı Eyyub oğlu İbrahim 155-Resul Oğlu Mahmut 156- Bal Oğlu Ali 157-Çıracı Oğlu Mustafa 158-Molla Ahmet Oğlu Mehmet 159- Mehmet Oğlu Hasan Ali

Halkın genel meşguliyetinin Ziraatçı olduğunu görüyoruz.Bunun yanın da eskiden beri yapılan diğer in bir işin ise Katrancılık olduğunu anlıyoruz.Yine koyun sürülerinden ötürü yüncülüğün yapıldı açık. Hataplık yani odunculuk da başka bir iştilgal sahası.Dirmil de ilim ehli zevatın varlığı da görülüyor bunlar için "Tahsili ulumdandır " şeklinde işaret edilmiş.Ayrıca Neccarlık yani Marangozluk da Dirmil' de eskiden beri yapılmaktadır.Diğer çevre yerlerimizden Dirmil'n hayvan varlığı açısından bir farkı da hemen hemen her evde bir beygirin mutlaka bulunmasıdır. Hatırı sayılır bir kesimin Amelecilik,Hizmetkarlık (İşcilik),Kiracılık olarak vasıflandırıldıklarını anlaşıyor.Sipahi lakaplarının varlığı bize eski geleneğin bir devamı olarak düşündürmektedir..

Temettuat Defterine göre :O yıllarda Dirmil de en yüksek vergiyi verenler hane numaralarına göre şu kişilerdir.

"- I Numaralı Hane sahibi:Kurt (Kürt) Yusuf Oğlu Molla Osman 544 Kuruş

109 " " " :Kır Ali Oğlu Hacı Mehmet 396 Kuruş

157 " " " :Çıracı Oğlu Mustafa 390 Kuruş

106 Numaralı Hane : :Hüseyin Oğlu Halil 356 Kuruş

39 " " " :Gök (Köle?) Oğlu Yusuf 352 Kuruş

Dirmil tarihi açısından 19 .yüzyıla ait diğer önemli bir kayna ise Mad 22998 Defteridir.Bu defter Hicri 1265 tarihli olup Miladi 1849 veya 1850 yıllarına ait olması gerekiyor.Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan bu defterin zarfı üzerine 1265 tarihi yazılmıştır.Temettuat Defterinde adlarını gördüğümüz bir çok kişinin hatta tamamına yakınının bu defterde görülmeysi defterin daha sonraki yıllara ait olması gibi bir ihtimali de akla getiriyor. İki defter arasındaki gözlenen diğer bir ayrıntı birinci defterde 154 hane kayıtlı iken ikinci defterde 132 hane kayıtlıdır.Bun da da ikinci deftere sadece vergi ödeyen şahıslara yer verilmesindedir.Halbuki birinci defterde herkes bilaistisna yazıma tabi tutulmuştur.Mad 22998 defterine göre Dirmil hane reisleri :

1-İlyas Oğlu İsmail 2-Karındaşı Ali 3-İlyas Oğlu Habil 4-Hamza Oğlu Ali 5-Tat Musa Oğlu Molla 6-Oğlu Musa 7-Kel Oğlu Hasan 8-Hüseyin Oğlu Ali 9-Kör Ali Oğlu 10-Böbrek (Yükrek)Ali 11-Kanlı Hasan 12-Koca Mehmet Oğlu Bekir 13-Sangralı (Safralı)Süleyman 14-Köver(Kavar)Oğlu Osman 15-Bela Oğlu Ali 16-Cabdar(Cidar -Civar)Oğlu Yusuf 17-Cabdar Oğlu İsmail 18-Kel Ahmet Oğlu Abdulselim 19- Güreli(Görlü) Oğlu Hasan 20-Koca Oğlu Mustafa 21-Kel(Kıl) Mehmet Oğlu 22-Kırcalı Halil 23-Kel Hasan 24-Hoş Yakup 25-Kara İsmail 26-Yörük Hüseyin 27-Çomak(Çömek) Osman 28-Molla Ömer 29-Biraderi Musa 30-Hacı Eyyub 31-Oğlu İbrahim 32- Kara Ömer Oğlu Ömer 33-Koca Kıç Ali 34-Karındaşı Abdurrahman 35-Caman(Çiman) (?)Osman 36-Hacı Hüseyin 37-Halil Yusuf 38-Kardeşi Bekir 39-Kara Eyyub 40-Nebi Oğlu Osman 41 Kır Sakal Ali 42-Molla Nuh Ömer 43- Karındaşı Ahmet 44-Bastı(?) Kerim 45-Sarnuç(?) Hüseyin 46-Derviş 47-Nebi Oğlu Ahmet 48- Hacı Mehmet 49-Kubur Hasan 50-Molla Mustafa Oğlu 51-Üzümlü Ali 52-Koca Ömer Oğlu Hamit 53-Karındaşı Ali 54-Karındaşı Resul 55-Hacı Mustafa 56-Karındaşı Ömer 57-Yakup 58-Kurt(Kürt) Oğlu Mustafa

59-Beşikci Ali 60-Molla Osman 61- Hacı Mustafa 62-Kara Mehmet 63 Değirmenci Kadir 64-Hacı Halil Oğlu Osman 65-Kır (?) Fettah 66-Molla Abdurrahman 67-Apil(?Abil) Oğlu Mehmet 68-Koc Osman 69-Molla Kadir Oğlu 70-Hacı Hafız 71-Hacı İbrahim72-Teke Veli 73-Teke Musa 74-Hızır (Hızır) Mehmet 75-Çoban Hasan 76-Cingir Oğlu 77- Kara Süleyman78- Karındaşı İsmail 79-Değirmencioğlu Mustafa 80-Ayvaz Oğlu Halil 81-Hacı Süleyman 82-Karındaşı Hüseyin 83-Karındaşı Habib 84-Külte(?)85-Bunuz(?) İbrahim 86-Ali Oğlu Hamza 87-Gök Mehmet 88-Destan Hasan 89-Karındaşı Oğlu 90-İlyas Mehmet 91-Karındaşı Ahmet 92-Kazancı Hasan 93- Osman Bekir 94-Nasuh oğlu Ahmet 95-Abid Baş Usta 96-Kılıç Yusuf 97 Köşlü (Kuşlu) Hüseyin 98-Kara Hüseyin Oğlu Halil 99-Durmuş Ali 100-Kölemen Ömer 101-Arap Ali 102-Köle Hüseyin 103-Molla Deli Dur Ali 104-Aşık Sipahi 105-Koca Veli 106-Molla Memiş Oğlu 107-Fettah Oğlu Ali108-Hacı İsmail 109-Gök İsmail Oğlu Osman 110-Mehmet Ali 111-Dilki Halil 112-Karındaşı Ali 113-Kurt (Kürt) Musa 114-Salih Oğlu Salih 115-Deveci(Dereci) ?...116-Hızır(Hıdır-Hızır) Mustafa 117-Zeybek İbrahim 118-Berber Mustafa119-Caman120-Koca Hüseyin Oğlu 121-Ali Mahmut Oğlu 122-Koca Ahmet Oğlu 123-Hasan 124-Cura Ömer (Curacı Ömer) 125-Hacı Osman Oğlu Yusuf 126-Hacı Sipahi Zevcesi(Bir Sipahinin Eşi olmalı) 127-Köse Oğlu Ömer 128-Recep Ali 129-Hacı Efendi 130- Usta Ali 131-Yörük Oğlu Ahmet 132-Abut Oğlu Veli ¹⁰⁸

Dirmil ile ilgili bilgiler bulabileceğimiz diğer önemli bir kaynak ise Konya Vilayet Salnameleridir..Bunları gözden geçirir isek aşağıdaki hususları bulabiliriz.

Dirmil,1291 Hicri 1874 Konya Vilayet Salnamesine göre 159 hane 887 Nüfusludur.Kızılkaya Köyü ,60 Hane 122 Nüfusa baliğdir¹⁰⁹.Bu sayıma kadın erkek ve çocukların dahil olduğu açıktır.Çünkü klasik nüfus hesaplamasında hane sayısı 5 ile çarpılmaktadır.Ve bu işlem bu sayıyı doğrulamaktadır.

¹⁰⁸ BOA .Mad 22998.Sayfa 3-4-5-6

¹⁰⁹ Konya Vilayet Salnamesi 1291 Hicri.Sayfa 166

Hicri1299 (1882) yılına ait Konya Vilayet Salnamesinde Dirmil'de bir medresenin olduğunu ve bu medresenin müderrisliğini Süleyman Efendi'nin yaptığı belirtilmektedir .Medrese de 25 öğrenci sabah meres(?) öğleden sonra ise Dürer derslerini okumaktadırlar .

Başka bir salname , 1321 Hicri yani 1903 yılında Dirmil ve komşu Kızılyaka `da bulunan medreseler hakkında şu bilgileri vermektedir.

Dirmil Köyü Süleyman Efendi Medresesi Müderrisi Süleyman Efendi banisi Said Efendi 15 öğrenci.

Dirmil Köyü Nasuh Efendi Medresesi Müderrisi Nasuh Efendi banisi köy halkı 10 öğrenci.

Kızılyaka Köyü Halim Efendi Medresesi Müderrisi Halim Efendi banisi köy halkı öğrenci sayısı 25 ¹¹⁰.

1312 Tarihli Konya Vilayeti Salnamesinde Burdur Livası Tefenni Kazası Gölhisar Nahiyesi Dirmil Karyesinin (Köyü), merkez nahiyeye 4 Saat ,Kazaya 10 Saat,Livaya 22 saat ,Vilayete 94 saat olduğu açıklanıyor¹¹¹.

Burdur da yaşayan ancak hakkında fazla bir bilgiye sahip olmadığımız Dirmilli İsmail Efendi adında bir kişinin , eski adı Derviş Mehmet Paşa Kütüphanesi iken o sıralarda Oluklar Altı Kütüphanesi de olarak anılan kütüphaneye çok sayıda matbu ve yazma eseri vakfetiğini arşivimiz de ki kibir küçük bir kayıta belirtilmiştir.

Dirmil gerek Birinci Dünya Harbine ve gerekse İstiklal harbine çok sayıda evladını göndermiştir.Cephelerde çok sayıda Dirmilli vatan için şehit olmuşlardır.Tefenni Heyet i Milliyesi

¹¹⁰ 1321 Hicri Maarif Salnamesi Sayfa 594

¹¹¹ Konya Vilayet Salnamesi 27 Defaaten.Sene 1312 “1896” .Sayfa 308

Başkanı M.Fevzi Efendinin gayretleri ile bütün kaza halkının yaptığı gibi Dirmil'de üstüne düşeni yerine getirmiştir. Bu ayrı bir araştırma konusu olarak bir gün mutlaka ele alınacaktır.

Cumhuriyetle birlikte Dirmil'in de önüne yeni bir ufuk açılmış ve bu yeni dönemi bize göre olumlu adımlarla değerlendirmektedir.

<http://burdurtarihi.com>
